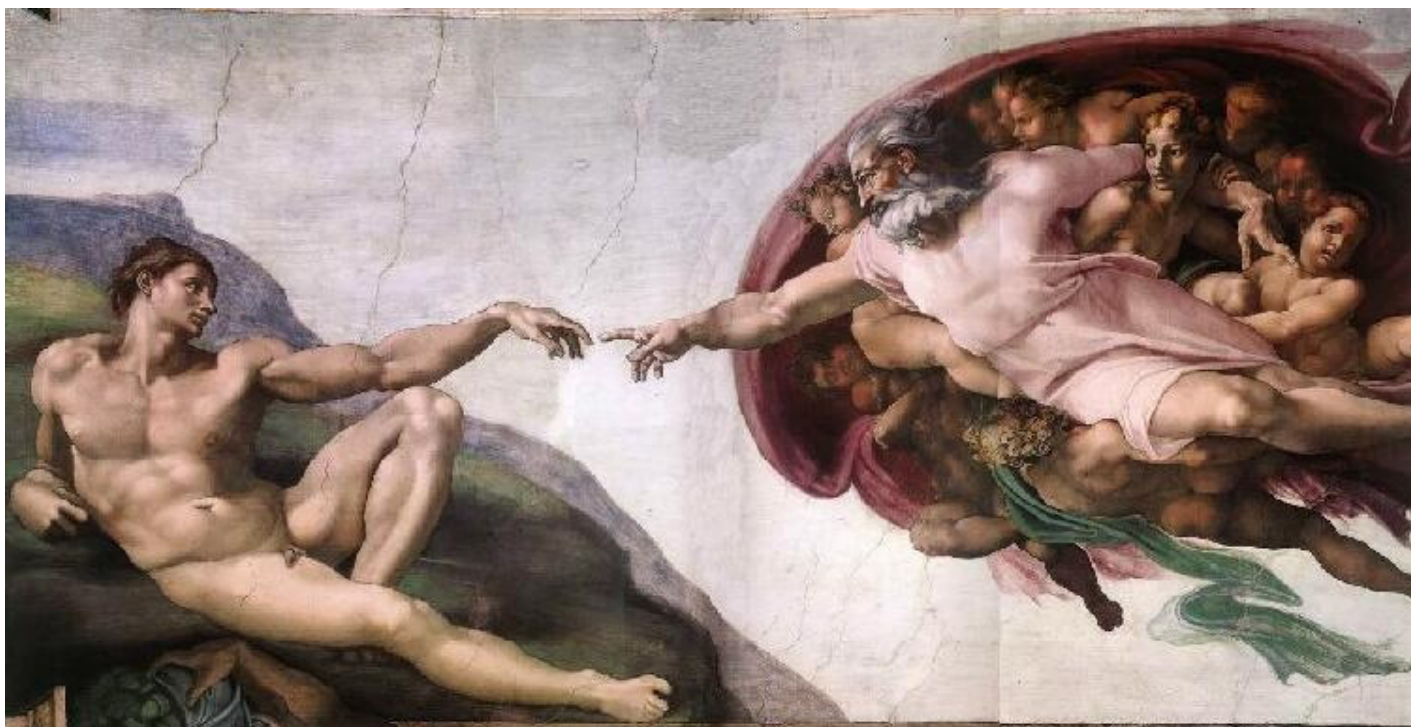

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΙΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ || ΕΙΣΑΓΩΓΗ • ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΣ • ΙΟΥΔΑΙΣΜΟΣ • ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ • ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ • ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ
• Ο ΙΗΣΟΥΣ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ • ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ & ΠΟΛΕΜΟΣ • Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ || ΧΡΗΣΤΟΣ Η. ΧΑΛΑΖΙΑΣ - ΔΗΜΗΤΡΑ ΣΑΡΡΗ

Ο θεός αν δεν υπήρχε, θα έπρεπε να τον επινοήσουμε - Ο. Σαΐξτηρ.

Το τι ακριβώς είναι θρησκεία δεν έχει απαντηθεί ακόμη ξεκάθαρα και με ένα απόλυτο όρο. Στα τέλη του 18ου αιώνα η θρησκεία ερμηνεύεται ως μια μορφή κοινού πνεύματος πίστης που υπάρχει στην ίδια την κοινωνία, και καθορίζει τις θεμελιώδεις ηθικές αξίες. Για τον Ε. Καντ η θρησκεία παίρνει δύναμη από το νομοθέτη που εφαρμόζει μέσω της λογικής γνώσης την επιθυμία του Θεού. Ο Αντρέ Μαλρώ στο έργο του «Ανθρώπινη μοίρα» διακηρύσσει ότι η μοναδι-

κή πράξη είναι το άπλετο φως στα θρησκευτικά δόγματα συνηγορώντας στη θέση του Νίκου Καζαντζάκη και του Ζαν Φ. Λαουτάρ «να μην κατέχεις τίποτε, να μην ελπίζεις τίποτε». Ο Κ. Μαρξ χρησιμοποιείσαι την φράση του γερμανού φιλοσόφου Φούεμπαρχ ότι η θρησκεία είναι το όπιο του λαού, ενώ ο Νίτσε αναφώνησε ότι ο θεός πέθανε, μια θεωρία που θα γίνει μόδα σχεδόν μέχρι τη δεκαετία του '70, όπου οι εκκλησίες όλων περίπου των δογμάτων άδειαζαν και μόνο οι κληρικοί των κα-

ταπιεζόμενων λαών έβρισκαν κάποιο έδαφος ανάπτυξης του Θεϊκού λόγου.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 στα μεγάλα θρησκευτικά δόγματα υπάρχουν ισχυρές αναταράξεις. Ο χριστιανισμός προχωράει δυναμικά, ο διάλογος ανάμεσα στα δύο δόγματα (καθολικοί – ορθόδοξοι) όπως και τα ευαγγελικά ρεύματα δημιουργούν ένα κίνημα σε όλη την Ευρώπη μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού. Ο ιουδαϊσμός εκσυγχρονίστηκε ξεπερνώντας πολλά από

τα αναχρονιστικά ταμπού. Ο ισλαμισμός με την Ιρανική επανάσταση του 1979 αυτοπροσδιορίζει την πολιτική του θέση. Ο ινδουισμός και ο βουδισμός κατακτούν τη Δύση και αναπτύσσουν μεγάλη δραστηριότητα. Οι θρησκείες στις

σόστομου τον 4ο αιώνα που βάζει το όρια ανάμεσα της ιεροσύνης και της βασιλείας δεν εφαρμόστηκαν ποτέ. Σήμερα θα πρέπει να αναζητήσουμε αλλού τα αίτια γιατί η θρησκεία κάνει πολιτική και οι πολιτικοί λειτουργούν ως θρησκευτι-

τελεί αντικείμενο οιασδήποτε αστικής νομοθεσίας».

Η θρησκεία μπορεί να στηρίξει την Δημοκρατία όπως έγινε στην λατινική Αμερική πριν μερικά χρόνια αλλά και να στηρίξει μια δικτατορία όπως έγι-

Το τι ακριβώς είναι θρησκεία δεν έχει απαντηθεί ακόμη ξεκάθαρα και με ένα απόλυτο όρο.

αρχές του 21ου αιώνα αναπτύσσουν ξανά την παλιά τους στρατηγική, την επιστροφή στις ρίζες στο πυθαγόρειο έσπετε υμαρ ή με την σύγχρονη καθολική – προτεσταντική ορολογία τον φονταμενταλισμό.

Η άποψη «έσω των οικείων ορίων» του ιερού Χρυ-

κοί ηγέτες. Και δεν αρκεί η άποψη του Χέγκελ ότι «το κράτος θα μπορούσε να επιβάλει στους πολίτες του την υποταγή...οι θρησκείες όλων έχουν τούτο το κοινό, ότι οι προσπάθειες τους κατευθύνονται στο να παράγουν μια ορισμένη πνευματική στάση, και τούτο δεν είναι δυνατόν να απο-

νε στη χώρα μας το 1967.

Η ΣΦΗΝΑ αρχικά και το i-Reporter σήμερα ανοίγουν το ΑΔΥΤΟΝ των θρησκειών γιατί δεν αποδέχονται την Πατερική άποψη «πίστευε και μη έρευνα» αλλά το “πίστευε και έρευνα” του Αριστοτέλη.

Ινδουισμός

Ο Ινδουισμός είναι η τρίτη κατά σειρά θρησκεία στον κόσμο που συγκεντρώνει 940 εκατομμύρια πιστών η πλειοψηφία των οποίων βρίσκεται στην Ινδία. Ο Ινδουισμός δεν αποτελεί μια και μοναδική θρησκεία αλλά είναι ένα σύνολο τοπικών θρησκειών και συναντώνται στην περιοχή. Οι ρίζες του Ινδουισμού βρίσκονται 3.000 χρόνια π.Χ. και είναι ουσιαστικά ένα συνοθύλευμα παραδόσεων, δοξασιών και θρησκειών που αναμίχθηκαν με το πέρασμα του χρόνου και έδωσαν αυτό που ονομάζουμε σήμερα Ινδουισμό. Αυτό που χαρακτηρίζει την θρησκεία του Ινδουισμού είναι η πλήρης απουσία του δογματισμού που χαρα-

κτηρίζει άλλες θρησκείες όπως τον Χριστιανισμό και τον Μωαμεθανισμό. Πρόκειται για μια θρησκεία γεμάτη αντιθέσεις που συνθέτει πολλά ετερόκλητα στοιχεία και παραδόσεις από άκρη σε άκρη της ασιατικής ηπείρου και που πήρε την σημερινή μορφή της 1500 χρόνια π.Χ., με την πρόσμιξη βόρειων πληθυσμών των λεγόμενων Αρίων που κατέφθασαν στην Ινδία.

Ο Ινδουισμός είναι μια πολυθεϊστική θρησκεία με πολλά ανιμιστικά στοιχεία, δηλαδή την λατρεία πνευμάτων. Κεντρικές λατρευτικές μορφές του Ινδουισμού είναι η θεότητα Σίβα και η θεά Κάλι, αλλά μια σειρά άλλων θεοτήτων συμπληρώνει την πολυθεϊστική αυτή θρησκεία

μέσα από τα γραπτά ιερά κείμενα της τα λεγόμενα Βέδα. Οι Βέδες είναι ιερά βιβλία και αποτελούνται από την Ριγκ-Βέδα που σημαίνει ιερή γνώση στα σανσκριτικά, την Σάμα-Βέδα, την Γιαχούρ-Βέδα και την Αθάρβα -Βέδα. Το σημαντικότερο και αρχαιότερο ιερό βιβλίο είναι η Ριγκ Βέδα που απαρτίζεται από μια σειρά ύμνων, επικλήσεων και προσευχών. Η μορφή των θεών είναι φυσιολατρική και έτσι συναντούμαι θεούς όπως ο Ουρανός-Πατέρας, η Γη-Μητέρα, ο Ήλιος- αδελφός ή ο θεός Άγκνι που είναι ο θεός της ιερής πυράς του βωμού. Μερικές όμως από τις πιο σημαντικές θεϊκές προσωπικότητες είναι ο θεός Βράχμα ο δημιουργός του σύμπαντος

και ο θεός Βισνού ο συντηρητής του κόσμου που θεωρείται ότι σε διάφορες ιστορικές περιόδους ενσαρκώνεται σε Σρι Κρίσνα και αποτελεί το Υπέρτατο Ον. Το σύνολο των θεών του Ινδουισμού φτάνει τους 33.

Οι ιερείς την ινδουιστικής θρησκείας ονομάζονται Βραχμάνες που κι αυτοί με την σειρά τους έχουν δώσει μια σειρά από βιβλία, τις Ουπανισάδες που αποτελούν ερμηνείες των ιερών κειμένων των Βέδα. Οι Βραχμάνες ιερείς βρίσκονται στην κορυφή της ιεραρχίας των καστών που είναι ένα σύστημα κοινωνικής διαστρωμάτωσης που διαμορφώθηκε με την ανάμειξη των Βόρειων Αρίων φυλών με τους αυτόχθονες νότιους πληθυσμούς το 1500 π.Χ. και ενσωματώθηκε στην ινδουιστική θρησκεία. Πολλές κοινωνιολογικές μελέτες έχουν γίνει για να αναλυθεί το σύστημα των Καστών που απέχει πολύ από την έννοια της ταξικής διαστρωμά-

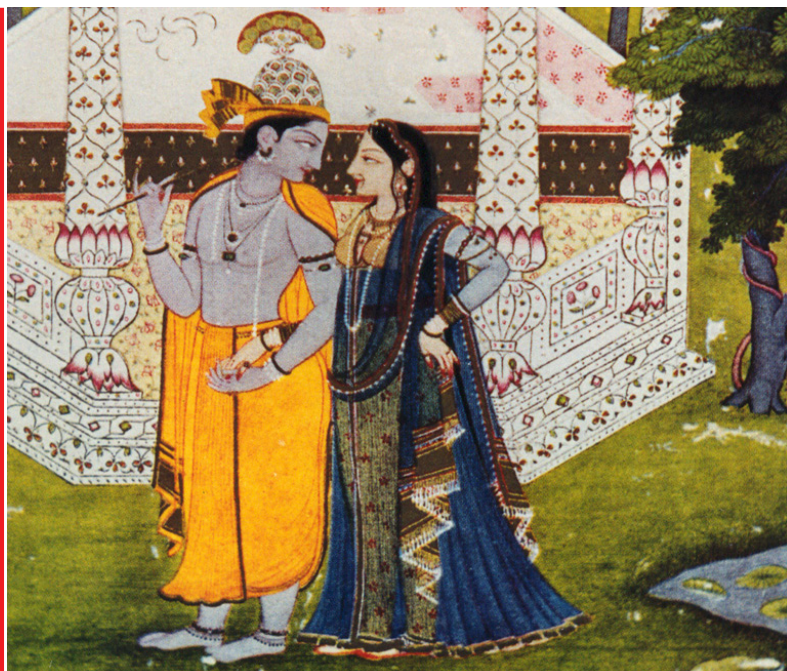
τωσης με την μορφή που έλαβε στον δυτικό κόσμο. Κάστα σημαίνει χρώμα και οι ρίζες αυτής της ονομασίας ίσως βρίσκονται στην πρόσμιξη των βόρειων ανοιχτόχρωμων πληθυσμών με τις νότιες σκουρόχρωμες φυλές. Οι κάστες είναι τέσσερις, αυστηρά διαχωρισμένες και χωρίς κανένα περιθώριο μεταπήδησης από μια κάστα σε μια άλλη. Η πρώτη κάστα όπως προαναφέραμε είναι οι Βραχμάνοι ιερείς, η δεύτερη είναι οι Κσατρίγιας δηλαδή οι πολεμιστές, η τρίτη οι Βαϊσούας δηλαδή οι έμποροι και η τέταρτη οι Σούντρας οι δουλοπάροικοι. Στο περιθώριο των καστών βρίσκονται οι ανέγγιχτοι δηλαδή η πιο μιαρή πληθυσμιακή ομάδα που ζει σε κυριολεκτικό κοινωνικό αποκλεισμό.

Το σύστημα των Καστών επιβιώνει ακόμη και σήμερα στην Ινδία με μικρότερη ωστόσο ένταση, δημιουργώντας σειρά ρατσιστικών διαχωρισμών μεταξύ

των μελών της κοινωνίας που σαν αποτέλεσμα είχε μια κοινωνική και οικονομική στασιμότητα όπου τα μέλη της κοινωνίας ήταν καταδικασμένα σε ένα αιώνιο Κάρμα. Εξάλλου κομβικό σημείο του θεωρητικού υποβάθρου του Ινδουισμού είναι αυτό ακριβώς το Κάρμα και η λεγόμενη Σαμσάρα, τα δόγματα που προσδιορίζουν την διαδικασία κατά την οποία η ψυχή παίρνει μια ανώτερη ή κατώτερη μορφή στον διαρκή κύκλο της μετεμψύχωσης. Τελικά η σωτηρία της ψυχής συνδέεται με το κοινωνικό status quo του ανθρώπου, επιβάλλοντας μάλιστα της διατήρηση αυτής της κοινωνικής κατάστασης, όσο εξαθλιωμένη και αν είναι, ως ένδειξη πίστης και ολοκλήρωσης του Κάρμα που θα οδηγήσει στην σωτηρία. Με λίγα λόγια η διατήρηση της κοινωνικής ανισότητας έχει ενσωματωθεί πλήρως στην θεολογία του Ινδουισμού που πρεσβεύει την ατέρμονη μετεμψύχωση και αναγέννηση.

“

Ο Ινδουισμός είναι μια πολυθεϊστική θρησκεία με πολλά ανιμιστικά στοιχεία, δηλαδή την λατρεία πνευμάτων.

Από το σύνολο των ιερών βιβλίων Βέδα και των Ουπανισάδων που αποτελούν μετέπειτα ερμηνεία των Βέδα από τους Βραχμάνους ιερείς, συνάγονται οι βασικές ιδεολογικο-θρησκευτικές αντιλήψεις του Ινδουισμού. Σύμφωνα με την διδασκαλία του, ο θεός βρίσκεται μέσα σε όλα τα όντα κι εδώ συναντούμαι τα πρώτα μονοθεϊστικά στοιχεία. Δηλαδή ο θεός συνενώνει όλα τα πράγματα σε ένα. Η ψυχή και η ουσία του σύμπαντος, δηλαδή το Βράχμα, είναι το κέντρο του ινδουιστικού θεολογικού προβληματισμού. Σκοπός τώρα της ανθρώπινης ψυχής που είναι το Άτμαν είναι να ενωθεί με το Βράχμα και τότε θα επέλθει η απόλυτη πλήρωση και ευτυχία που ταυτίζεται με την κατάσταση Νιρβάνα. Νιρβάνα είναι μια κατάσταση απάθειας και μακαριότητας η οποία δεν γίνεται να περιγραφεί με σαφήνεια παρά μόνο να βιωθεί.

Πολύ σημαντικό ρόλο στην ινδουιστική φιλοσοφία παίζει ο κύκλος των συνεχών αναγεννήσεων και μετεμψυχώσεων του ανθρώπου. Ο βαθμός ανώτερης ή κατώτερης μετεμψύχωσης ενός ατόμου, εξαρτιέται από τις πράξεις του στη ζωή. Η λογική είναι ότι οτιδήποτε κάνεις σε αυτή την ζωή θα σε ακολουθήσει στην επόμενη. Έτσι αν ένα ον ζήσει μια καλή ζωή στην επόμενη ζωή του θα ξαναγεννηθεί με μια ανώτερη μορφή. Από την αλυσίδα αυτή δεν αποκλείονται τα ζώα καθώς η ψυχή μπορεί να πάρει όλες τις μορφές. Έτσι αν κάποιος έζησε μια

ζωή αμαρτωλή δεν αποκλείεται στην επόμενη ζωή του να έχει την μορφή εντόμου ή κάποιου άλλου ζώου. Ουσιαστικά ο στόχος της ινδουιστικής θρησκείας είναι η απελευθέρωση του ανθρώπου από τον αέναο κύκλο αυτών των μετεμψυχώσεων και της διαρκούς γέννησης

για που αποτελεί μια σειρά σωματικών ασκήσεων που έχουν φιλοσοφικές προεκτάσεις.

Τέλος χαρακτηριστικό της ινδουιστικής θρησκείας είναι η λατρεία της αγελάδας που θεωρείται ιερό ζώο μέσα στο οποίο κατοικούν πνεύματα θεών. Η

και του θανάτου. Αυτό επιτυγχάνεται όταν το Βράχμα ενωθεί με το Άτμαν και τότε ο άνθρωπος γίνεται ένα με το σύμπαν. Και για να γίνει αυτό ο άνθρωπος θα πρέπει να ακολουθήσει τον δρόμο της αλήθειας που θα τον οδηγήσει στην γνώση της υπέρτατης αλήθειας, μέσω του ασκητισμού και της γιό-

εξόντωση της αγελάδας απαγορεύεται ρητά και θεωρείται η μεγαλύτερη αμαρτία. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να κυκλοφορούν σήμερα στην Ινδία χιλιάδες αδέσποτες αγελάδες τις οποίες δεν πειράζει και δεν ενοχλεί κανείς όπου και αν βρεθούν αυτές, όταν την ίδια στιγμή ο πληθυσμός της Ινδίας υποσιτίζεται.

Ιουδαϊσμός

Ο Ιουδαϊσμός είναι μια θρησκεία που αναπτύχθηκε από σημιτικά φύλα γύρω στον 6ο αι. π.Χ. κι εντοπίζεται γεωγραφικά στην Ανατολική Μεσόγειο. Η λατρεία του ενός και μοναδικού θεού του Γιαχβέ, είναι μια πρωτοπορία για την ιστορική περίοδο που κάνει την εμφάνιση του ο Ιουδαϊσμός όπου στον τότε γνωστό κόσμο, επικρατούν πολυθεϊστικές και ανιμιστικές θρησκείες. Ο Ιουδαϊσμός αποτελεί τον πρόδρομο του Χριστιανισμού καθώς ο τελευταίος βασίστηκε στην Παλαιά Διαθήκη, το ιερό βιβλίο του Ιουδαϊσμού και αποτελεί μετεξέλιξη του. Ο Ιουδαϊσμός ανή-

κει στην κατηγορία των λεγόμενων Μεσσιανικών θρησκειών. Ο Μεσσίας ο υιός του θεού σύμφωνα με την θρησκευτική παράδοση των Ιουδαίων, θα έρθει για να σώσει τον περιούσιο λαό του Ισραήλ. Ο θεός στην προκείμενη περίπτωση παίρνει μια εθνική και ιστορική διάσταση καθώς επεμβαίνει στα εγκόσμια με ένα και μοναδικό σκοπό: να σώσει τον λαό του. «Η εβραϊκή λέξη για τον Μεσσία είναι Μασσίαχ και σημαίνει «μυρωμένος με λάδι». Αυτόν τον όρο τον μεταχειρίζονται συχνά για τους Εβραίους βασιλιάδες και τους αρχιερείς γιατί συνήθιζαν να τους αλείφουν με λάδι στην τελετή της ενθρόνισής τους. Έτσι

σιγά, σιγά λέγοντας «μυρωμένο» εννοούσαν έναν διαλεχτό ανάμεσα στο λαό που είχε κάποιο υψηλό χρέος να εκτελέσει. Με την έννοια αυτή ο βασιλιάς ήταν Μασσίαχ -όπως και ο αρχιερέας- δηλαδή χρισμένος με λάδι. Την ίδια λέξη χρησιμοποιεί ο Ιουδαϊσμός για να κατονομάσει την προσωπικότητα, που με την πνοή και τη δύναμη του Θεού, θα λυτρώσει τον Ισραήλ και θα εγκαινιάσει στη γη μια θαυμάσια νέα περίοδο για όλη την ανθρωπότητα. Μεσσίας, λοιπόν, σημαίνει στην πραγματικότητα χρισμένος με λάδι και θεόσταλτος».

Ο Μωυσής είναι ο σημαντικότερος προφήτης και θεμελιωτής του Ιουδαϊσμού. Ο θεός παρουσιάζεται στον Μωυσή στο όρος Σινά όπου και του αποκαλύπτει την βούληση του και τις επιθυμίες του για

νομαδικές φυλές της περιοχής δίνοντας τους εθνική υπόσταση και ιστορική προοπτική. Ο θεός του Μωυσή είναι ένας ηθικός θεός που θέτει κανόνες και νόμους στην κοινότητα του Εβραϊκού λαού. Μάλιστα

δημιουργήσει μια μονοθεϊστική θρησκεία στην Αίγυπτο και να αντικαταστήσει το θεό Άμμωνα και τις πολυπληθείς αιγυπτιακές θεότητες με τον θεό Ήλιο Άτωνα. Ο Αμενόφις θα διωχτεί από το αιγυπτιακό Ιερατείο της εποχής που έχασε τα προνομία του κατά της διάρκειας της βασιλείας του και θα πεθάνει εξόριστος στην ιερή πόλη που είχε δημιουργήσει προς τιμήν του μοναδικού θεού Άτων. Ο Άμμωνας και η πολυθεΐα θα επανέλθουν στον βασίλειο τους αλλά η διδασκαλία του Αμενόφι θα παραμείνει ζωντανή επηρεάζοντας χρόνια αργότερα τον Μωυσή ο οποίος εξάλλου γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αίγυπτο.

τον εκλεκτό του λαό, το λαό του Ισραήλ. Ο Μωυσής, όπως πολύ αργότερα ο Μωάμεθ θα κατορθώσει μέσα από αυτή την σύνθεση εγκόσμιου και μεταφυσικού, να ενώσει τις

η πρωτοποριακή αυτή σύλληψη του ενός και μοναδικού θεού θεωρείται από αρκετούς αναλυτές ότι έχει τις ρίζες της στον Αιγύπτιο Βασιλιά Αμενόφι Δ' ο οποίος προσπάθησε να

Η ιστορία του Μωυσή ξεκινά την εποχή των Φαραώ. Η κόρη του Φαραώ βρίσκει στις όχθες του Νείλου ένα εγκαταλελειμμένο μωρό και του δίνει το όνομα Μωυσής που σημαίνει «αυτός που έχει σωθεί από το νερό». Το μωρό έχει εγκαταλειφθεί από μια δούλα Εβραία για να σωθεί από μια σφαγή που ετοιμάζονταν να κάνουν οι Αιγύπτιοι εναντίον των πρωτότοκων παιδιών των Εβραίων, για να μην αυξηθεί ο πληθυσμός. Ο Μωυσής μεγάλωσε σαν πραγματικός πρίγκιπας, μέχρι που συνειδητοποίησε την καταγωγή του και τον ρόλο που έπρεπε να παίξει ως καθοδηγητής του Εβραϊκού λαού, μετά την αποκάλυψη του θελήματος του θεού σε αυτόν. Ο Μω-

υσης θα αναλάβει να απελευθερώσει τον λαό του και να τον οδηγήσει έξω από την Αίγυπτο στην Γη της Επαγγελίας. Στην Γη της Επαγγελίας γύρω στο 1000 π.Χ ο Δαβίδ θα δημιουργήσει το βασίλειο του το οποίο θα καταλυθεί αργότερα από τους Βαβυλώνιους.

Η κεντρική φιγούρα της Ιουδαϊκής θρησκείας είναι όπως αναφέραμε ο Μεσσίας ο οποίος δεν έχει έρθει ακόμη στη γη. Η έλευση του θα εκπληρώσει τρία πράγματα που θα έχουν άμεση επίδραση στη ζωή α) του ατόμου, β) του λαού του Ισραήλ και γ) όλης της ανθρωπότητας. Σύμφωνα με την μεσσιανική αυτή θεολογία όταν έρθει ο Μεσσίας στη γη θα σταματήσουν όλα τα δεινά, οι δίκαιοι θα αμειφθούν και οι κακοί θα τιμωρηθούν. Σε σχέση με το λαό του Ισραήλ, το έθνος που πάσχει, θα εγκατασταθεί και πάλι στην αρχαία του κοιτίδα. Τα εξόριστα παιδιά του θα μαζευτούν εκεί από τις τέσσερις γωνίες της γης. Τέλος, θα αρχίσει μια περίοδος ειρήνης και ευτυχίας για όλους τους ανθρώπους, που θ' αναγνωρίσουν έτσι την κυριαρχία του ενός Θεού.

Μια ακόμη σημαντική διάσταση της Ιουδαϊκής θρησκείας είναι αυτή που περιλαμβάνει της βασιλεία του Θεού στη γη. Με τον όρο «Βασιλεία του Θεού στη γη» δεν εννοείται βέβαια η μετεγκατάσταση του Θεού από τον Ουρανό στη Γη

αλλά ο ιδανικός κόσμος που θα δημιουργηθεί όταν οι άνθρωποι ακολουθήσουν τον δρόμο και την διδασκαλία του θεού.

Το σημαντικότερο βιβλίο των Εβραίων είναι η Τορά. Πρόκειται για τον νόμο που δόθηκε από το θεό στους πιστούς του. Η Τορά είναι η σπονδυλική στήλη της ιουδαϊκής θρησκείας. Εκεί ο ευσεβής Εβραίος θα βρει μια σειρά ηθικών,

Το σημαντικότερο βιβλίο των Εβραίων είναι η Τορά. Πρόκειται για τον νόμο που δόθηκε από το θεό στους πιστούς του.

θρησκευτικών και νομικών κανόνων τους οποίους οφείλει να ακολουθεί. Τέλος εξέχουσα θέση στην θρησκεία των Εβραίων είναι και η διδασκαλία για τα έσχατα. «Είναι σταθερή η πίστη των Ιουδαίων στην παράταση της παρούσας ζωής μετά το θάνατο και στη μετάβαση του ανθρώπου με αεριώδη μορφή στον Άδη, ο οποίος είναι κοινός τόπος διαμονής όλων αυτών που πέθαναν και χώρος στον οποίο θα τιμωρηθούν οι ασεβείς, θα ανταμειφθούν οι δίκαιοι και θα αναστηθούν οι νεκροί».

Η μεγαλύτερη γιορτή των Εβραίων είναι το Πάσχα που σηματοδοτεί την απελευθέρωση του εβραϊκού λαού από τους Αιγυπτίους και την φυγή του προς τη Γη της Επαγγελίας, την Χαναάν. Όπως και οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί οι οποίοι εξάλλου υιοθέτησαν την γιορτή του Πάσχα δίνοντας της άλλο πνεύμα και ουσία, οι Εβραίοι τρώνε τον πασχαλινό αμνό που σηματοδοτεί την θυσία των αμνών που έγινε την ημέρα της Εξόδου των Εβραίων από την Αίγυπτο. Το αίμα των αμνών χρησιμοποιήθηκε για να βαφτούν οι πόρτες των εβραϊκών σπιτιών ώστε να μην σφαγούν τα πρωτότοκα παιδιά τους, σε αντίθεση με εκείνα των Αιγυπτίων που σφαγιάστηκαν ως θεϊκή τιμωρία για την καταδυνάστευση του περιούσιου, εκλεκτού λαού.

Βουδισμός

Ο Βουδισμός παρότι συγκαταλέγεται στις πέντε μεγαλύτερες θρησκείες του κόσμου, διαφοροποιείται εξολοκλήρου από την λογική και την φιλοσοφία που διέπει τον Χριστιανισμό, των Μωαμεθανισμό, τον Ιουδαϊσμό και εν μέρει τον Ινδουισμό. Ο Βουδισμός δεν αναφέρεται στην λατρεία ενός υπέρτατου όντος, του Θεού, αλλά αποτελεί ένα ιδεολογικό-φιλοσοφικό σύστημα αξιών που σκοπό έχει να οδηγήσει την ανθρώπινη ύπαρξη στην ολοκλήρωση ή αλλιώς στην φώτιση, δηλαδή σε μια κατάσταση πλήρους πνευματικής και ψυχικής διαύγειας.

Η εμφάνιση του Βουδισμού, μιας από την αρχαιότερες θρησκείες στον κόσμο τοποθετείται στην Ινδία τον 6ο αιώνα π.χ. Ο πρίγκιπας της φυλής Σάκνα στο Νεπάλ ο Σιντάρτα Γκοτάμα ή αλλιώς Σακιαμούνη εγκαταλείπει την πατρογονική του εστία και την πολλά υποσχόμενη ζωή του, για να ξεκινήσει μια εξάχρονη περιπλάνηση που θα οδηγήσει στην εγκαθίδρυση μιας από τις αρχαιότερες θρησκείες στον κόσμο. Ο Σιντάρτα στην διάρκεια της περιπλάνησής του, κατά την οποία θα ζήσει ασκητικά και μέσα σε απόλυτη αυταπάρνηση, θα προσπαθήσει να ανακαλύψει το

νόημα της οδύνης σε αυτό τον κόσμο αλλά και να δώσει απαντήσεις σε μια σειρά από φιλοσοφικά ερωτήματα. Ποια είναι η αλήθεια; Τι είναι η αιωνιότητα; Πως επιτυγχάνει κανείς την εσωτερική γαλήνη, αλλιώς την λεγόμενη νιρβάνα; Μετά από έξι χρόνια περιπλάνηση στις βορειοανατολικές πεδιάδες της Ινδίας ο Σιντάρτα θα κάτσει κάτω από το δέντρο Μπόντχι για να διαλογιστεί κι εκεί θα δεχτεί την φώτιση και θα γίνει Βούδας (Βούδας σημαίνει Πεφωτισμένος). Το φως της θείας γνώσης θα αποκαλυφθεί στον Σιντάρτα, ένα πρωινό με την ανατολή του ήλιου κι ένα μειδίασμα θα σφραγίσει για πάντα την όψη

του. Είναι το γνωστό χαμόγελο με το οποίο απεικονίζεται ο Βούδας σε όλες τις μορφές τέχνης και ενσαρκώνει την θεία ευτυχία και μακαριότητα.

Ο Βούδας θα διδάξει για 45 χρόνια σε περιοχές της Ασίας και θα προσελκύσει χιλιάδες πιστούς στο δρόμο του Ντάρμα που καταπιάνεται με τον πόνο που προκαλούν στον άνθρωπο τα γηρατειά, η αρρώστια και ο θάνατος. Ο Βούδας στο επίκεντρο της διδασκαλίας του έχει τον άνθρωπο κι όχι τον θεό όπως θα περίμενε κανείς, γιατί και από πολλούς ο Βουδισμός θεωρείται μια «άθεη» θρησκεία. Ο ίδιος ο Βούδας, δεν έδωσε ποτέ θεϊκή υπόσταση στον εαυτό του, ούτε ισχυρίστηκε ότι εκτελεί κάποια θεϊκή αποστολή. Η θεοποίηση του προήλθε αργότερα από τους πιστούς οπαδούς του που στο διάστημα των αιώνων κατέγραψαν την προφορική διδασκαλία του Βούδα.

Ο Βούδας θεωρείται ένας μεταρρυθμιστής της θρησκείας των Βραχμάνων του Ινδουισμού που στο επίκεντρο της διδασκαλίας τους σε αντίθεση με τον Βουδισμό, έχουν την «πλήρη απορρόφηση του πιστού από τον Θεό». Ο Βουδισμός αντίθετα, μιλάει για την πλήρωση, την τελείωση του ανθρώπου μέσα από την ασκητική ζωή που οδηγεί τον άνθρωπο στην θεϊκή γνώση. Δηλαδή ούτε λίγο ούτε πολύ ο άνθρωπος μετατρέπεται σε

θεό και για να γίνει αυτό, ο άνθρωπος πρέπει να ελευθερωθεί από τα δεινά της ζωής. Βασική αρχή της διδασκαλίας του Βουδισμού είναι η ματαιότητα της ζωής πάνω στη γη, το εφήμερο και η φθορά που την καθιστούν δαιμονική. Ο άνθρωπος μπορεί να αντιμετωπίσει την φθορά και το εφήμερο της ζωής, αποστασιοποιούμενος από τις επιθυμίες της σάρκας, μέσω της κατάστασης της Νιρβάνας που είναι μια κατάσταση απάθειας. Η διέξοδος από τον πόνο και την ματαιότητα της ζωής είναι

ο δρόμος του Βουδισμού που οδηγεί στην αυτό-λύτρωση, την φώτιση και τη θεία γνώση.

Η αντίληψη του Βουδισμού για τον κόσμο είναι ότι αποτελείται από τις ψυχές και τους νόμους. Η ψυχή δεν είναι ωστόσο αποκλειστικότητα της ανθρώπινης φύσης αλλά βρίσκεται μέσα σε καθέτι έχει ζωή. Οι ψυχές οφείλουν να υπακούν στους νόμους της φύσης για να έρθουν σε αρμονία με το σύμπαν.

Πέρα αυτού του θεωρητικού - θεολογικού υποβάθρου ο Βουδισμός όπως και οι υπόλοιπες θρησκείες, διέπεται από ένα σύστημα σαφών κανόνων που απαγορεύουν συγκεκριμένες πράξεις. Έτσι σύμφωνα με την διδασκαλία του Βούδα απαγορεύεται να σκοτώσεις, να κλέψεις, να μοιχεύσεις, να πεις ψέματα και να μεθύσεις. Περαιτέρω ο Βούδας αναλύει οκτώ βαθμίδες λύτρωσης που αν ακολουθήσει ο άνθρωπος θα περιέλθει στην κατάσταση της φώτισης. Αυτές είναι η ορθή πίστη, ο ορθός σκοπός, η ορθή συμπεριφορά, η ομιλία, η ορθή προσπάθεια, ο ορθός τρόπος βιοπορισμού, η ορθή κυριαρχία σκέψης και η ορθή περίσκεψη.

Στο βουδισμό συναντούμαι ξανά το Κάρμα αλλά με μια νέα μορφή που διαφέρει σημαντικά από αυτή που ισχύει στον Ινδουισμό στον οποίο έχει περισσότερο την λογική της τιμωρίας. Ο Βούδας έδωσε στο Κάρμα την μορφή της ανταμοιβής η οποία ωστόσο εξακολουθεί να εξαρτάται από την πορεία της ψυχής στις προηγούμενες ζωές της. Η ψυχή κι εδώ ξεφεύγει από τον ατελείωτο κύκλο του Κάρμα όταν φτάσει στην κατάσταση της Νιρβάνας, της απάθειας στην οποία πλέον ο άνθρωπος δεν επηρεάζεται ούτε από το καλό ούτε από το κακό, δεν αισθάνεται τον πόνο, τα γηρατειά και δεν τον αγγίζει ο θάνατος.

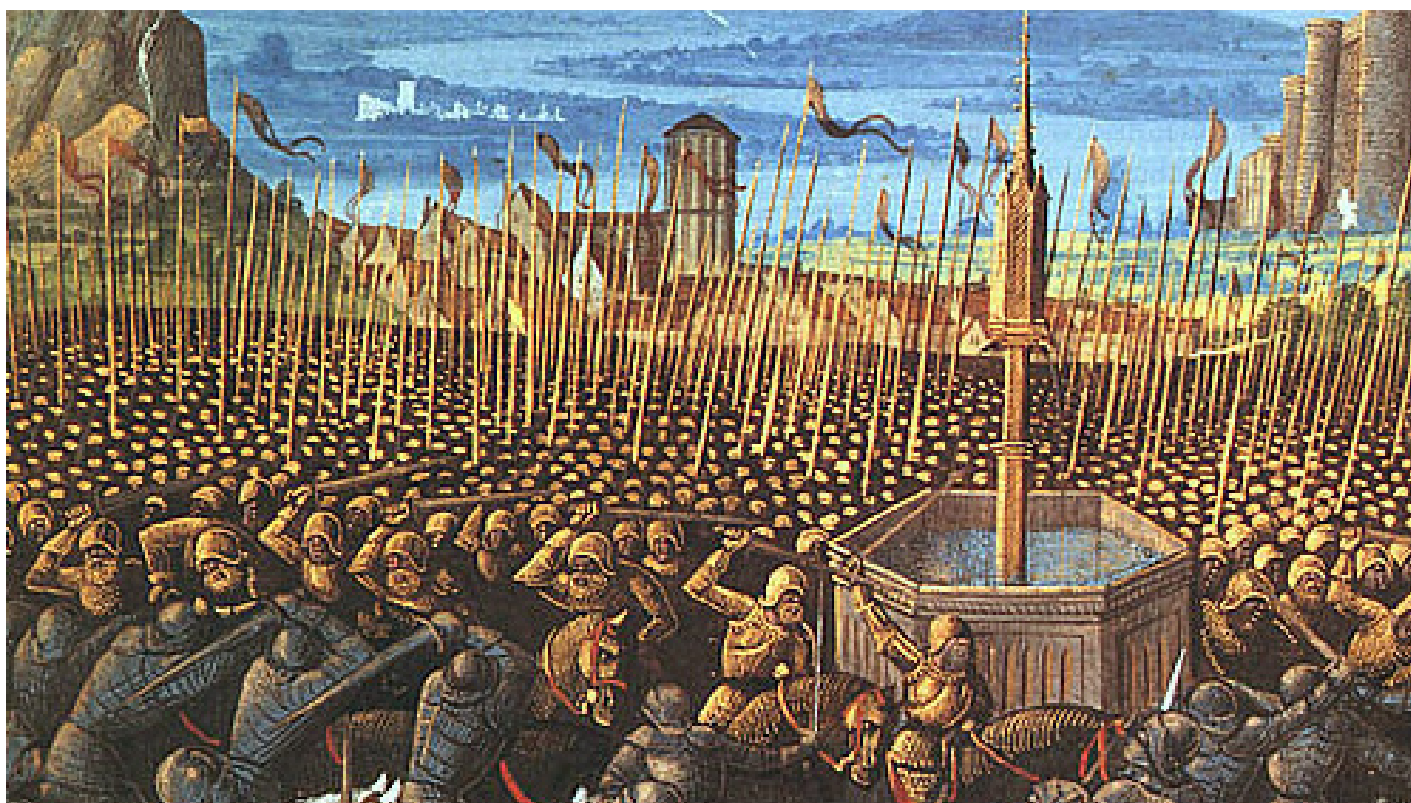
Ο Βούδας πέθανε σε ηλικία 80 ετών (για την ακρίβεια αποφάσισε να πεθάνει) ύστερα από 45 χρόνια διδασκαλίας. Το σώμα του κάηκε και μοιράστηκε σε οκτώ μέρη που διανεμήθηκε σε διάφορες περιοχές όπου και κτίστηκαν μεγάλοι ναοί που έγιναν λατρευτικοί τόποι. Ο ίδιος ο Βούδας ποτέ δεν επιδίωξε την θεοποίηση του. Αμέσως μετά τον θά-

Η εμφάνιση του Βουδισμού, μιας από την αρχαιότερες θρησκείες στον κόσμο τοποθετείται στην Ινδία τον 6ο αιώνα π.χ.

νατο του οι πιστοί μαθητές του συγκεντρώθηκαν για να κάψουν την πρώτη καταγραφή της προφορικής διδασκαλίας του Βούδα, δημιουργώντας το μοναστικό τάγμα των Σάγκχα. Οι πρώτοι αυτοί μοναχοί είναι που κωδικοποίησαν το κήρυγμα του Βούδα και στους κόλπους του τάγματος μπορούσε να γίνει δεκτός οποιοσδήποτε, ανεξαρτήτου κάστας. Όπως και σε κάθε άλλη θρησκεία έτσι και στον Βουδισμό έχουμε αναθεωρητικές τάσεις που δημιούργησαν σχίσμα στους κόλπους της κοινότητας των Βουδιστών και σε αρκετές περιπτώσεις διώχθηκαν.

Το παράδοξο της μεγάλης αυτής θρησκείας που προσηλύτισε εκατομμύρια πιστών στην διάρκεια των αιώνων, είναι η σταδιακή ύφεσή και σε αρκετές περιπτώσεις η εξάλειψη της. Μάλιστα το ακόμη πιο παράδοξο είναι πως η σχεδόν πλήρης εξάλειψη του Βουδισμού που είναι μια από τις αρχαιότερες θρησκείες πραγματοποιήθηκε στην γενέτειρα του την Ινδία. Η αιτία αυτής της συρρίκνωσης δεν γίνεται να προσδιοριστούν με ακρίβεια. Πάντως ένα σημαντικός παράγοντας θεωρείται η εξάπλωση του Ισλαμισμού στην Ασία και ειδικότερα στην Ινδία σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα επίπεδα ανοχής που δείχνει ο Βουδισμός και την μη δογματικότητα του, που τον κατέστησαν ευάλωτο στις «επιθέσεις» άλλων θρησκευμάτων.

Ισλαμισμός

Το Ισλάμ για το οποίο τόσος λόγος γίνεται τα τελευταία χρόνια είναι μια από τις μεγαλύτερες και πολυπληθέστερες θρησκείες στον πλανήτη. Το 1/3 του πληθυσμού της γης ασπάζεται τον ισλαμισμό, την θρησκεία που εγκαθίδρυσε ο Προφήτης Μωάμεθ το 622 μ.Χ., δημιουργώντας την πιο πρόσφατη αλλά και εξαιρετικά καταλυτική θρησκεία στον κόσμο. Ισλάμ σημαίνει «υποταγή στο θέλημα του Θεού» αλλά είθισται να αποκαλείται και Μωαμεθανισμός από το όνομα του Προφήτη, αν και ίδιος ουδέποτε θέλησε να έχει κάποια θεϊκή υπόσταση. Η ισλαμική θρησκεία είναι γνωστή και με

το όνομα Μουσουλμανισμός που έχει περσική προέλευση.

Ο Ισλαμισμός είναι μια από τις τρεις μεγάλες μονοθεϊστικές θρησκείες που δημιουργήθηκαν στην Δεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου κατά το παράδειγμα του Χριστιανισμού και του Ιουδαϊσμού. Ως εκ τούτου το Ισλάμ υιοθετεί πολλά από τα στοιχεία των δυο άλλων θρησκειών και αναγνωρίζει μεταξύ άλλων ως προφήτες του, τον Αβραάμ από την Παλαιά Διαθήκη και τον Χριστό από την Καινή Διαθήκη. Το Ισλάμ χρωστάει την ύπαρξη του στο προφήτη Μωάμεθ ο οποίος έζησε και δίδαξε στην πόλη Μέκκα, την ιερότερη

πόλη σήμερα των μουσουλμάνων πιστών. Ο Μωάμεθ ανήκε στην ισχυρή φυλή των Κουραϊσιτών και δίδαξε στις φυλές της περιοχής την πίστη στο ένα θεό, κατορθώνοντας να ενώσει υπό την σκέπη της νέας θρησκείας, τους φυλάρχους και χαλίφηδες της Αραβικής Χερσονήσου, δημιουργώντας ένα θεοκρατικό βασίλειο που επεκτάθηκε από άκρη σε άκρη στην Ασία, την Αφρική και την Ευρώπη. Ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός λίγο έλειψε να εξαφανιστεί ιστορικά από την εισβολή των πιστών μουσουλμάνων που στο όνομα της Τζιχάντ, του ιερού πολέμου, εξαπολύθηκαν ενάντια στους «άπιστους» και ανακόπηκαν από τον Φρά-

γγο Βασιλιά Καρλομάγνο. πρόκειται να προσευχηθούν.

Το έργο του Μωάμεθ και η διάδοση της νέας θρησκείας που σήμερα στην ακραία μορφή της φανατίζει και συνεπαίρνει χιλιάδες πιστών, δεν υπήρξε καθόλου εύκολη στα πρώτα της βήματα. Ο Μωάμεθ εκδιώχθηκε από τους άλλους άρχοντες της περιοχής από την γενέτειρα του Μέκκα και κατέφυγε με τους λιγυσοτούς πιστούς του στην πόλη Μεδίνα. Το γεγονός αυτό που χαρακτηρίστηκε ως Εγίρα, αποτελεί την χρονική αφετηρία του μουσουλμανικού ημερολογίου και τοποθετείται το 622 μ.Χ. Η χρονολογία αυτή όμως αποτελεί ορόσημο για τον Αραβικό κόσμο καθώς στρέφεται οριστικά στον μονοθεϊσμό, αφήνοντας πίσω του της πολυθεϊστικές, παγανιστικές θρησκείες του παρελθόντος.

Ο Προφήτης θα συνεχίσει την διδασκαλία του στην Μεδίνα συγκεντρώνοντας ολοένα περισσότερους πιστούς, ενώ το κήρυγμα του θα έχει μια αυξανόμενη απήχηση. Το 630 μ.Χ. ο εξόριστος προφήτης θα επιστρέψει και θα καταλάβει την Μέκκα που θα ανακηρύξει ως την ιερότερη πόλη, προς την κατεύθυνση της οποίας οφείλουν να στρέφουν οι μουσουλμάνοι, κάθε φορά που

Από πού ορμώμενος όμως ο Μωάμεθ αποφάσισε να τα βάλει με το υπάρχον κατεστημένο και να φέρει τα πάνω κάτω στους λαούς της περιοχής; Σύμφωνα με την θρησκευτική παράδοση του Ισλαμισμού ο Αρχάγγελος Γαβριήλ εμφανίστηκε στον Μωάμεθ και του αποκάλυψε του θέληση του Θεού (Αλλάχ). Ο Αλλάχ

μίλησε μέσω του Μωάμεθ και ο λόγος του καταγράφηκε στο ιερό μουσουλμανικό βιβλίο το λεγόμενο Κοράνι. Κοράνι σημαίνει ανάγνωσμα, απαγγελία και αποτελεί τον λόγο του θεού όπως μεσολαβήθηκε από τον προφήτη. Ο Μωάμεθ δεν κατέγραψε ο ίδιος τα όσα είπε όπως και οι περισσότεροι προφύητες. Το έργο της καταγραφής ανέλαβαν από την εποχή ακόμη που ο Μωάμεθ ζούσε, οι μαθητές του. Το ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων το Κοράνι αποτελείται από 114 σούρες (ενότητες) οι οποί-

ες αποτελούνται από μια σειρά στίχων. Εκτός από το Κοράνι υπάρχει μια σειρά κειμένων των οποίων η γνησιότητα από αρκετούς αμφισβητείται. Η συλλογή αυτών των κειμένων ονομάζεται Χαντίθ και περιλαμβάνει τις ιερές παραδόσεις αλλά και την πρακτική ή «σούννα» του Προφήτη, δηλαδή τον τρόπο που πιστεύεται ότι ο Μωάμεθ είχε πράξει.

Ο προφήτης Μωάμεθ που θεμελίωσε τον Ισλαμισμό πέθανε στο 632 μ.Χ. αφού παντρεύτηκε πολυάριθμες γυναίκες μεταξύ άλλων την Αϊσά. Η Αϊσά, κόρη του μεγάλου χαλίφη Αμπού Μπακρ ο οποίος θα διαδεχτεί τον Μωάμεθ, θα παίξει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των απόψεων του προφήτη. Ο Αμπού Μπακρ θα συγκρουστεί με τον γα-

μπρό του Μωάμεθ, Αλή που είχε παντρευτεί την κόρη του Φατιμά και αυτό ουσιαστικά θα αποτελέσει την αρχή του μουσουλμανικού σχίσματος μεταξύ σουνιτών και σιιτών. Οι σίτες θεωρούν ότι αληθινός διάδοχος του Μωάμεθ είναι ο εξάδελφος και γαμπρός του, Αλή που δολοφονήθηκε από τους αντιπάλους του στην πόλη Κούφα. Η δυναστεία των Φατιμίδων δηλαδή των απογόνων του Αλή και της Φατιμά θεωρούνται από τους σίτες μουσουλμάνους οι δικαιοματικοί διάδοχοι του Μωά-

μεθ. Οι διαφωνίες μεταξύ των σουνιτών και σιιτών συνεχίζονται μέχρι και σήμερα. Το 90% των μουσουλμάνων είναι σουνίτες. Οι σίιτες συγκεντρώνονται στην πλειοψηφία τους σήμερα στο Ιράν και το Ιράκ.

Ο Ισλαμισμός είναι μια δογματική θρησκεία κατά το πρότυπο των άλλων δυο μεσογειακών θρησκειών του Χριστιανισμού και του Ιουδαϊσμού από τις οποίες εξάλλου δανείστηκε πολλά στοιχεία. Η θεολογία του ισλαμισμού δεν διαφέρει και πολύ από εκείνη του Χριστιανισμού. Ο θεός πιστεύεται ότι δημιούργησε ολόκληρο τον κόσμο και είναι ο οδηγός του σύμπαντος. Σε αντίθεση όμως με τον Χριστιανισμό ο Ισλαμισμός δεν δέχεται την τριαδικότητα του θεού αλλά προβάλλει την ενιαία και αδιάσπαστη οντότητα του. Κι εδώ συναντούμε τον Παράδεισο και την Κόλαση, την τιμωρία και την ανταμοιβή, την σωτηρία της ψυχής αλλά και τους αγγέλους που δημιούργησε ο ίδιος ο θεός με εξέχουσες μορφές εκείνες του Μιχαήλ και του Γαβριήλ που μεταφέρουν τον λόγο του θεού στον Μωάμεθ. Δεσπόζουσα θέση στην μουσουλμανική θεολογία έχει η εσχατολογία. Κι εδώ συναντούμε την ημέρα της έσχατης κρίσης, της εμφάνισης του Σατανά με την μορφή θηρίου το οποίο θα αντιμετωπίσει και θα νικήσει ο Ιησούς. Μετά την έσχατη κρίση θα ακολουθήσει η κοινή κρίση

“ Οι βασικές αρχές που διέπουν τον Ισλαμισμό είναι οι λεγόμενοι πέντε στύλοι της θρησκείας που κάθε καλός μουσουλμάνος πρέπει να ακολουθεί.

που εκεί όπως και στην Αγία Γραφή θα διαχωριστούν οι δίκαιοι από τους άδικους που θα σταλούν στο αιώνιο πυρ.

Ο Ισλαμισμός παρότι αποδέχεται τους προφήτες του Χριστιανισμού και του Ιουδαϊσμού όπως τον Αβραάμ, τον Μωσλή και τον Χριστό δεν αποδέχεται αυτές τις ίδιες της θρησκείες θεωρώντας πως η μια, μοναδική, αληθινή και αναλλοίωτη θρησκεία είναι αυτή του Ισλάμ. Στον Ισλαμισμό ο λόγος του θεού έχει την ιδιαιτερότητα ότι αποτελεί τον ένα και μοναδικό νόμο που πρέπει να διέπει την ανθρώπινη ύπαρξη και δραστηριότητα και που υπερβαίνει κάθε άλλο νόμο που προέρχεται από τον άνθρωπο.

Οι βασικές αρχές που διέπουν τον Ισλαμισμό είναι οι λεγόμενοι πέντε στύλοι της θρησκείας που κάθε καλός μουσουλμάνος πρέπει να ακολουθεί. Η Σαχάντα είναι η πρώτη αρχή και πρόκειται για την ομολογία πίστης. Σύμφωνα με αυτή την αρχή «Δεν υπάρχει άλλος θεός πλην του Αλλάχ». Η Σαλάτ-νάμας είναι η προσευχή που πρέπει να γίνεται πέντε φορές την ημέρα και ο πιστός πρέπει να είναι στραμμένος προς την κατεύθυνση του ορίζοντα που βλέπει στην Μέκκα. Η αρχή Σάουμ είναι η νηστεία και η αποχή. Όλοι οι πιστοί κατά τον μήνα του Ραμαζανιού οφείλουν να νηστεύουν από την Ανατολή μέχρι

την Δύση του ηλίου. Το βράδυ η νηστεία δεν ισχύει. Η Ζακάτ είναι η αρχή της ελεημοσύνης και του εξαγνισμού. Όποιος μουσουλμάνος έχει κάποιο εισόδημα οφείλει να δίνει ένα μέρος του για αγαθοεργίες. Τέλος η αρχή Χατζ είναι το ιερό προσκύνημα στη Μέκκα που κάθε μουσουλμάνος πρέπει να κάνει έστω και για μια φορά στην ζωή του.

Παρότι ο Ισλαμισμός έχει εξελιχθεί σε μια δογματική θρησκεία το ίδιο το Κοράνι δεν είναι δογματικό. Στο ιερό αυτό βιβλίο των μουσουλμάνων θα βρει κανείς μόνο γενικές αρχές και τι επιθυμεί ο θεός να πράξουν οι άνθρωποι για να τον ευχαριστήσουν. Υπάρχουν βέβαια σε αυτό και πιο συγκεκριμένες εντολές που αφορούν για παράδειγμα τον γάμο αλλά αυτές είναι σχετικά περιορισμένες σε σύγκριση με τον ύφος και την

δομή του υπόλοιπου βιβλίου.

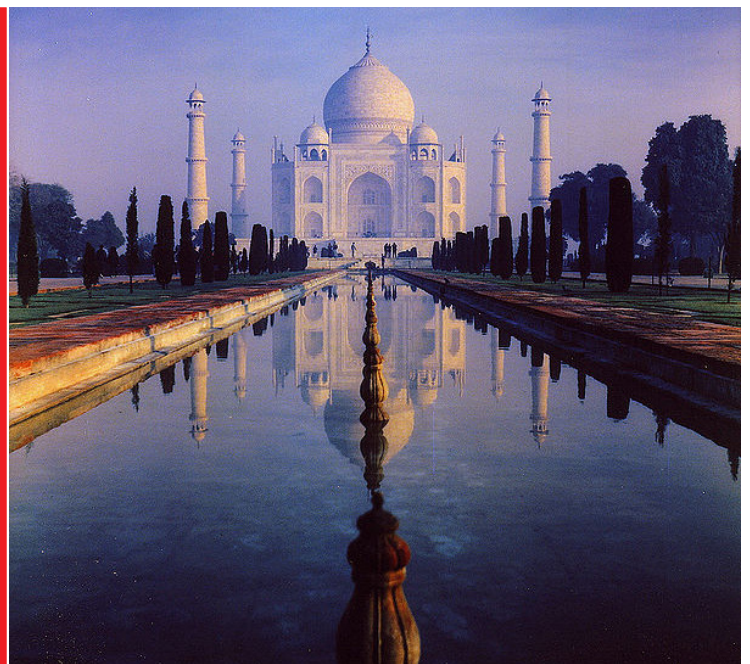
Η Σάρια δηλαδή οι κανόνες ζωής και ο ηθικός νόμος του Ισλάμ δεν αναφέρεται πουθενά μέσα στο Κοράνι. Η Σάρια δημιουργήθηκε πολύ αργότερα από την εμφάνιση του Ισλάμ και πρόκειται ουσιαστικά για μια ερμηνεία του Κορανίου που διαμορφώθηκε από του λεγόμενους ουλαμά τους θρησκευτικούς ηγέτες των μουσουλμάνων. Η Σάρια μεταξύ άλλων κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς επιβάλλει ένας τρόπο διακυβέρνησης σύμφωνα με την θεία καθοδήγηση.

Ο Ισλαμισμός παρά τις δογματικές του απόψεις σε πολλά ζητήματα και την αρχή της Τζιχάντ, του ιερού πολέμου εναντίον των «απίστων», αναπτύχθηκε και επιβίωσε μέσα σε κοινωνίες πολυφυλετικές και πολυθρησκευτικές. Η ανοχή των αραβικών πληθυσμών

έναντι των αλλόθρησκων φυλών είναι ένα ιστορικό γεγονός. Αρκετοί μετριοπαθείς μουσουλμάνοι εξηγούν πως οι Τζιχάντ είναι ο ιερός πόλεμος όταν οι μουσουλμάνοι βρίσκονται σε άμυνα. Όμως η Τζιχάντ στην πιο ακραίο και εξτρεμιστική της μορφή μπορεί να πάρει επικίνδυνες διαστάσεις όπως αυτές που ζει η ανθρωπότητα σήμερα με τους οπαδούς του φονταμεταλιστικού Ισλάμ. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η τροπή που σε αρκετές περιπτώσεις έχει λάβει ο Ισλαμισμός σήμερα, είναι ένα φαινόμενο που δημιουργήθηκε τα τελευταία 50 χρόνια και που σχετίζεται με διάφορους οικονομικό-κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες που η ανάλυση τους αφορά μια άλλη θεματική ενότητα.

Η Σάρια δηλαδή οι κανόνες ζωής και ο ηθικός νόμος του Ισλάμ δεν αναφέρεται πουθενά μέσα στο Κοράνι.

Χριστιανισμός

Οι αρχές του Χριστιανισμού χρονολογούν την αρχή της εποχής μας. Ο εμπνευστής του, ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ, ήταν Εβραίος που κήρυξε το μήνυμά του στη Γαλιλαία σε εποχή που ο λαός του ήλπιζε πως στη δουλεία του Ισραήλ από τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία θα έβαζε τέλος κάποια θεία επέμβαση. Δίδασκε τους οπαδούς του να αγαπούν το Θεό με όλο τους το είναι και να νοιάζονται τους γείτονές τους όπως τους εαυτούς τους. Οπωσδήποτε, αν κανείς πετύχαινε σ' αυτά, το ιδιοτελές εγώ θα αφανιζόταν. Είδαμε πως και ο Βούδας επιδίωξε το ίδιο αποτέλεσμα και

επεξεργάστηκε ένα πρόγραμμα από τους Οκτώ δρόμους ή βήματα. Ο Ιησούς δεν προμήθευε τους οπαδούς του με κάποια παρόμοια μέθοδο. Τους έδωσε όμως αρκετή ώθηση χρησιμοποιώντας τις εσχολογικές προσδοκίες του καιρού του και του τόπου του. Παρουσίασε την παλιά εγκόσμια τάξη να τελειώνει και τη νέα Βασιλεία του Θεού να εισέρχεται στη θέση της παλιάς πραγματικότητας. Ιδιοτέλεια δεν έχει θέση στην ερχόμενη Βασιλεία του Θεού. Γι αυτό το λόγο είχε νόημα η αγάπη του Θεού και του πλησίον, και η εγκατάλειψη όλων των άλλων προτιμήσεων στις οποίες προκαλείται ο άνθρωπος.

Ο Ιησούς δίδαξε το μήνυμά του με μορφή παραβολών, με μια τεχνική που απαιτούσε αρκετή συμμετοχή εκείνου που ήθελε να μάθει. Η θέση του ήταν η παροχή μίας διδασκαλίας για όσους μόνο είχαν «ώτα για να ακούσουν». Μετά από μερικές γενεές, το μήνυμά του καταγράφηκε σε αφηγηματικά κείμενα που λέγονται Ευαγγέλια ή ευχάριστα νέα. Αυτά τα βιβλία δεν είναι του είδους της ιστορικής αφήγησης γεγονότων. Οι βιογραφίες για τον Ιησού δεν έχουν κοινότητες λεπτομέρειες. Δεν περιγράφουν καν πως ήταν στην όψη, γιατί σκοπό τους ήταν να υπηρετήσουν θρησκευτικές και όχι ιστορικές

σκοπιμότητες. Τα Ευαγγέλια γράφτηκαν με σκοπό να διδάξουν μέσω ποιητικών αναλογιών. Στοιχεία από την Ιουδαϊκή Τορά επαναλαμβάνονται στα πλαίσια της αφήγησης της ζωής του Ιησού για όσους είχαν «ώτα για να ακούσουν»

Οι πρώτοι οπαδοί του Ιησού από την Ναζαρέτ δεν ονόμαζαν τους εαυτούς τους Χριστιανούς – ένας τίτλος που προέρχεται από το «Χριστός» (ελληνική λέξη που σημαίνει Μεσσίας, ελευθερωτής). Ήταν μάλλον γνωστοί ως Ναζωραίοι που σήμαινε αυτόν που τηρεί κάτι, και υπαινισσόταν πως οι οπαδοί του Ιησού ήταν οι φρουροί της αληθινής πίστης του Ισραήλ. Τα Ιεροσόλυμα ήταν η βάση των δραστηριοτήτων τους. Ο Πέτρος μαθητής που ο ίδιος ο Ιησούς διάλεξε για την εδραίωση του κινήματος του, το 42 μ.Χ δεκατρία χρόνια μετά τη σταύρωση, άφησε το πρωτείο του στον Ιάκωβο, συγγενή του Ιησού. Η έκρηξη εχθρότητας των ορθοδόξων Ιουδαίων προς τους Ναζαρηνοίς φαίνεται πως έπεισε τον Πέτρο να παίξει έναν ασφαλέστερο, δευτερεύοντα ρόλο.

Γρήγορα ο Παύλος προστέθηκε στον Πέτρο και τον Ιάκωβο ως ηγέτης της αρχικής εκκλησίας. Στην αρχή υπήρξε όργανο των Ιουδαίων διωκτών, ανέλαβε μάλιστα να παρακολουθήσει στα 36 μ.Χ, Ναζαρινούς στη Δαμασκό, με καθαρή

πρόθεση να τους βλάψει. Στο δρόμο όμως προς τα εκεί τυφλώθηκε από ουράνιο φως και άκουσε να τον καλεί μια φωνή: «Ίνα τι με διώκεις;» Έχοντας γνωρίσει το Χριστό εν πνεύματι όχι κατά σάρκα, ισχυρίστηκε πως είναι ο Απόστολος του Χριστού προς τα Έθνη.

Ο Παύλος είχε διαφωνήσει με τον Ιάκωβο, γεγονός που διαίρεσε την πρώτη Εκκλησία. Στην Αντιόχεια, ο Παύλος επέτρεψε στους εξ' εθνών προσήλυτους την παράλειψη των δύσκολων και πεπαλαιωμένων απαιτήσεων του Ιου-

δαϊκού νόμου. Εν τω μεταξύ, ο Ιάκωβος επέμεινε όλοι οι προσήλυτοι να τηρούν τις ουσιώδεις εβραϊκές παραδόσεις.

Απ' όλους τους ανθρώπους που σχετίζονται με την έναρξη του Χριστιανικού κινήματος, ο Παύλος είναι ο πιο υπεύθυνος για τη στροφή που επήλθε στις ιδέες αυτού του κινήματος. Απόστολος των Εθνών πρόσθεσε ένα νέο στοιχείο που καθόρισε τη μελλοντική πορεία του Χριστιανισμού. Η νέα ιδέα ήρθε από τις δημοφιλείς θρησκείες και την «λατρεία του μυστηρίου»

που αφθονούσαν στην περιοχή της Μεσογείου. Το «μυστήριο» ανταποκρινόταν σε μια μυστικιστική, συμβολική ένωση με ένα θεό που έζησε με ανθρώπινη μορφή, πέθανε, αλλά επανήλθε στη ζωή. Μετά από μια μυστική τελετουργία που συμβολικά έκανε το άτομο με τον θεό, ο πιστός βεβαιωνόταν ότι μπορούσε να αλλάξει την ανθρώπινη φύση του σε θεία φύση και να κερδίσει έτσι μια ευτυχισμένη μεταθανάτια ζωή. Υπήρχαν πολλές λατρείες του μυστηρίου με διαφορετικούς θεούς. Όλες τόνιζαν τη σωτηρία που θα ερχόταν από την αφοσίωση σ' έναν «θανόντα – αναστάντα» Κύριον.

Είναι ενδιαφέρον να πούμε ότι η λέξη Κύριος που χρησιμοποιούσαν οι Έλληνες για το θεό που πέθαινε και ανασταίνονταν, χρησιμοποιήθηκε και από τον Παύλο για τον Ιησού. Ήταν επόμενο εκείνοι που άκουγαν να αποκαλείται ο Ιησούς με το όνομα Κύριος να το ερμήνευαν με κάποια έννοια μυστηριακής λατρείας. Γιατί από την αρχή ακόμη, για πολλούς από τους προσήλυτους ο Ιησούς ήταν ένας σωτήρας – θεός με ανθρώπινο σώμα.

Μια από τις μεγαλύτερες διαμάχες στη χριστιανική ιστορία υπήρξε το ερώτημα αν ο Ιησούς ήταν θεός, σαν τον Θεό ή ο Θεός. Έπειτα από μεγάλες ρητορικές συζητήσεις αποφασίστηκε ότι ο Ιησούς ήταν ο «Ίδιος Θεός». Η συζήτηση

αυτή για την ιδιότητα του Ιησού ήταν μια από τις πολλές θεολογικές διαμάχες, που ασφαλώς δε θα είχαν αναπτυχθεί αν ζούσε αρκετά, για να οργανώσει τη νέα και αναπτυσσόμενη θρησκεία. Ίσως μάλιστα ο Ιησούς να μην έδινε καμιά

“

**Οι πρώτοι
οπαδοί του Ιη-
σού από την
Ναζαρέτ δεν
ονόμαζαν τους
εαυτούς τους
Χριστιανούς
– ένας τίτλος
που προέρ-
χεται από το
«Χριστός»**

σημασία σε όλα αυτά. Για τον Ιησού η ζωή δεν ήταν κάτι που επιδεχόταν συζητήσεις και διαμάχες. Ούτε η θρησκεία. Ο άνθρωπος πρέπει να ζει τη θρησκεία, όχι να τη συζητά.

Οι χριστιανοί είπαν ότι ο Ιησούς είναι ένας προσωπικός σωτήρας. Ισχυρίζονταν ότι ο Ιησούς Χριστός είναι ο Υιός του Θεού. Οι περισσότεροι Χριστιανοί πιστεύουν ότι μοιράζεται τη θεότητα του Θεού, ότι είναι ο Θεός ο ίδιος. Ο Ιησούς έζησε και πέθανε σαν άνθρωπος για τους ανθρώπους. Αλλά βγήκε από τον τάφο και ανέβηκε στον ουρανό για να «καθίσει εκ δεξιών του Θεού» όπως αναφέρεται στο Σύμβολο της Πίστεως.

Οι ορισμοί εκ “δεξιών” αναπτύχθηκαν από τις ιδέες των διαφόρων μυστηριακών λατρειών που είναι τόσο παλιές ώστε οι περισσότεροι σύγχρονοι Χριστιανοί αγνοούν την καταγωγή τους και τους λόγους υπάρξεως τους. Οι ιδέες αυτές επέζησαν γιατί συμπεριλήφθησαν στα σύμβολα πίστεως των ορθοδόξων χριστιανικών εκκλησιών κατά τον 3ο αιώνα που η Χριστιανική πίστη άρχισε να αποκρυσταλλώνεται. Υπάρχει μια παλιά χριστιανική ιστορία που μιλά για τις αρχαίες ιδέες. Λέγεται η «ιστορία της σωτηρίας». Περιγράφει τους ανθρώπους να έχουν βυθιστεί στην αμαρτία από τα πρώτα χρόνια της υπάρξεως τους. Είχαν

γемίσει με τόση κακία που ξέχασαν εντελώς τι ήταν η καλοσύνη. Μόνο ο Θεός θα μπορούσε να κάνει κάτι να τους λυτρώσει από την κατάσταση αυτή. Έτσι ο Θεός διάλεξε τους Εβραίους να διδάξουν τους ανθρώπους να υψωθούν πάνω από την αμαρτία.

Όλοι οι χριστιανοί υποστηρίζουν ότι το πιστεύω τους πηγάζει από όσα ο Ιησούς είπε, μολονότι χριστιανοί όλων των

εποχή του Ιησού, είναι σχεδόν ίδια ακόμη και σήμερα, γιατί οι άνθρωποι είναι βασικά ίδιοι.

Ο ορθόδοξος χριστιανός είναι αυτός που επιβεβαιώνει τα δόγματα που εκφράζονται στα σύμβολα πίστεως της εκκλησίας τα οποία απάντησαν στα ερωτήματα του χριστιανού πριν αποκτήσει μια πραγματική ευκαιρία να υποβάλει τα ερωτήματά του. Ωστόσο εκατομμύρια

Οι ορθόδοξοι χριστιανοί λένε ότι από τη στιγμή που ο Θεός δημιούργησε τους ανθρώπους και τους τοποθέτησε πάνω στη γη να ζήσουν, δεν μπορούσε να τους αφήσει χωρίς τη γνώση της θέλησής του. Θα τους αποκάλυπτε σιγά – σιγά τις ευθύνες τους. Θα έκανε κατορθωτή μια καλή και ικανοποιητική ζωή για τους ανθρώπους. Και αυτό εξαιτίας μιας ειδικής ιδιότη-

Η λέξη Κύριος που χρησιμοποιούσαν οι Έλληνες για το θεό που πέθανε και ανασταινόταν, χρησιμοποιήθηκε και από τον Παύλο για τον Ιησού.

αιρέσεων πιστεύουν πράγματα για τα οποία ουδέποτε μίλησε ο Ιησούς. Σε όλη τη διάρκεια της αναπτύξεως του Χριστιανισμού, οι χριστιανοί αντιμετώπισαν ερωτήματα για τη φύση του ανθρώπου και τη φύση του Θεού. Πολλοί χριστιανοί βρήκαν απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά που διαφέρουν από τις απαντήσεις του Ιησού. Οι απαντήσεις εξαρτώνται από την προσωπική εμπειρία. Έτσι οι χριστιανικές απαντήσεις ποικίλουν σε τόπο και χρόνο. Ωστόσο, τα ερωτήματα για τα οποία οι άνθρωποι απορούσαν κατά την

χριστιανοί είναι ευχαριστημένοι με τις απαντήσεις που δίνουν τα σύμβολα πίστεως.

Σύμφωνα με την ορθόδοξη διδασκαλία, ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο και κάθε τι άλλο, παρακινούμενος από την αγάπη του για καλοσύνη. Αποφάσισε να ενσαρκώσει την καλοσύνη στο σύμπαν, σε κάθε πράγμα που υπάρχει. Πρόκειται για ένα δόγμα δύσκολο στην κατανόηση του, όπως άλλωστε δύσκολη είναι κάθε προσπάθεια που επιδιώκει να εξηγήσει την αρχή της δημιουργίας του κόσμου.

τας που έχει ο Θεός – τη χάρη.

Με τη χάρη του Θεού μπορούν οι άνθρωποι να γνωρίσουν το Θεό και τη θέλησή του για την καθημερινή τους ζωή. Με τη χάρη του Θεού μπορούν οι άνθρωποι να διορθώσουν τα λάθη τους και ν' αγωνιστούν για την τελειότητα τους. Η χάρη του Θεού έχει οδηγήσει σε μια δυνατότητα «αιώνιας ζωής» ή σε μια αιώνια ποιότητα της ζωής που δεν καταστρέφεται από το θάνατο ενός ατόμου.

Ο Ιησούς ως ιστορικό πρόσωπο

»ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Η. ΧΑΛΑΖΙΑ

Καλή είδηση ή «αγγελία» είναι το νόημα του ελληνικού όρου «ευαγγέλιο» που χρησιμοποίησε ο χριστιανισμός για να δώσει τη γραπτή μαρτυρία της διδασκαλίας του Ιησού από τη Ναζαρέτ. Η χριστιανική ορολογία βέβαια στο «ευαγγελίζομαι» προσθέτει το δικό της «άγγελμα» για το κήρυγμα σωτηρίας του Χριστού. Και τα ευαγγέλια δεν αναφέρονται μόνο στη γραπτή μαρτυρία, αλλά και στην προφορική παράδοση.

Τα ευαγγέλια είναι τα πιστότερα «ρεπορτάζ» της διδασκαλίας του Χριστού, που γίνονται επίκαιρα ιδιαίτερα τις

μέρες της εβδομάδας των παθών και του Πάσχα. Τα «ρεπορτάζ» των ευαγγελίων είναι πλήρη όσο αφορά στα κήρυγματα του Ιησού, ελλιπή όμως σχετικά με τη ζωή του πριν τις δημόσιες εμφανίσεις του. Κενό σκόπιμο για τα «χρόνια της νηπιότητας» τα «χρόνια της σιωπής» που συνοπτικά, φευγαλέα και ακροθιγώς κάνουν λόγο δύο μόνο ευαγγελιστές, ο Ματθαίος και ο Λουκάς,

Ο Μάρκος, που το ευαγγέλιο του είναι το αρχαιότερο από τα γραπτά κείμενα αποσπάζει μεγάλο μέρος της ζωής του Χριστού. Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του εντοπίζεται στη συνάντησή του με τον Ιωάννη

Πρόδρομο του Μεσσία στα 28 μ.Χ. Οι επίσημες αναφορές είναι λίγες σχεδόν ανύπαρκτες τόσο από χριστιανικές όσο και από Ιουδαϊκές ή άλλες ξένες πηγές. Οι εξηγήσεις που δίνονται από τους ιστορικούς δεν συμπίπτουν με τα «κουτσομπολιά» από κρυφών κειμένων ή διηγήσεων που δεν αποδεικνύονται.

Μια ισχυρή εξήγηση ένα επιχείρημα που υποστηρίζουν επιστήμονες είναι ότι τα Ευαγγέλια δεν γράφτηκαν για να βιογραφηθούν το Χριστό, αλλά για να διαδώσουν τις διδασκαλίες του. Ο στόχος των τεσσάρων Ευαγγελιστών μαθητών και οπαδών (της εκκλη-

σίας) του Χριστού, ήταν άλλος, υποστηρίζουν κατηγορηματικά σημερινοί θεολόγοι, όπως και ο καθηγητής Πατρώνης.

« Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο, κεντρικό θέμα είναι ο Ιησούς, ως Μεσσίας που έρχεται να εκπληρώσει τις Γραφές. Στο κατά Μάρκον ο Ιησούς Χριστός είναι ο Υιός του Θεού που ήρθε να κηρύξει το Ευαγγέλιο της Βασιλείας του Θεού. Στο κατά Λουκά ο Ιησούς Χριστός ήρθε ως Λυτρωτής και σωτήρας, και εκπροσωπεί τον Θεό Πατέρα του στην Ιστορία. Στο κατά Ιωάννη ο Ιησούς ο Ναζωραίος, ήρθε ως λόγος που ενσαρκώθηκε στον κόσμο και εκπροσωπεί τον Θεό Πατέρα στην Ιστορία.

Επομένως τα χρόνια της νηπιότητας, τα παιδικά και η εφηβεία δεν απασχολούσε τους Ευαγγελιστές. Ο Ιησούς όμως όταν εμφανίστηκε δημόσια δείχνει αυτοπεποίθηση στις γνώσεις του, ξέρει τις Γραφές, τους Νόμους και τις παραδόσεις, πηγαίνει στις Συναγωγές, μιλά, συζητά και συνδιαλέγεται, γνωρίζει ελληνικά χωρίς να ιστορούνται σπουδές αντίστοιχες και ακόμη χωρίς να έχει φοιτήσει

στην Τορά, τη σχολή των νομοδιδασκάλων της Ιερουσαλήμ.

Πριν ο Ιησούς εμφανιστεί δημόσια και αρχίσει να κηρύττει, γνωρίζουμε ότι ζούσε στη φτώχη, άγνωστη και ασήμαντη Ναζαρέτ. Ασχολία του, ήταν το επάγγελμα του «κηδεμόνα του» Ιωσήφ. Ήταν μαραγκός. Τον συναντάμε δώδεκα χρόνων όταν οι γονείς του

τον φέρνουν στο ναό του Σολόμωντος, όπου γίνεται η επίσημη κοινωνική και θρησκευτική ένταξη του στην Ιουδαϊκή κοινότητα. Έπειτα, τριάντα χρόνων περίπου, εμφανίζεται στην έρημο του Ιορδάνη, συναντάται με τον Ιωάννη τον Βαπτιστή και στη συνέχεια απομονώνεται με νηστεία και προσευχή, για να εμφανιστεί στο δημόσιο βίο ολοκλήρης της Παλαιστίνης και ιδιαίτερα της Ιουδαίας.

Στη συνάντησή του με τον Ιωάννη διαφαίνεται ότι οι δύο άντρες δεν είναι άγνωστοι μεταξύ τους. Ο Ιωάννης διστάζει να βαπτίσει τον Ιησού για τι τον θεωρεί σημαντικότερο διδάσκαλο (ραβί). Μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι ο Ιωάννης και ο Ιησούς είχαν συναντηθεί και συζητήσει. Που και πως; Ο Ιωάννης ήταν ασκητής, ζούσε στην έρημο αλλά ήταν και συγγενής με τον Ιησού (από τις μητέρες τους Ελισάβετ και Μαριάμ) και μπορεί λοιπόν να εξαχθεί το συμπέρασμα προηγούμενης επαφής.

Η φήμη του Ιησού ως διδασκάλου ήταν γνωστή στον Ζηλωτή Ιωάννη; Αν συμβαίνει αυτό, αν δηλαδή, η φήμη του Ιησού είχε εξαπλω-

“ Πριν ο Ιησούς εμφανιστεί δημόσια και αρχίσει να κηρύττει, γνωρίζουμε ότι ζούσε στη φτώχη, άγνωστη και ασήμαντη Ναζαρέτ.

θεί στην Παλαιστίνη, που και πώς την απέκτησε; Πηγαίνοντας στον Ιωάννη ο Ιησούς, συνοδευόταν ήδη από μαθητές και οπαδούς. Αυτό σημαίνει ότι ήταν γνωστός και αναγνωρισμένος δάσκαλος (ραβί) κι ο Ιωάννης επισημοποιεί ότι είναι ο αναμενόμενος Μεσσίας: «ο Πιστοί μου έρχεται ανήρ ος έμπροσθεν μου γέγονεν ότι πρώτος μου ην».

Αυτή τη φήμη την επιβεβαιώνουν και εβραϊκές πηγές, όπως ο ιστορικός Ιώσηπος, ο οποίος αναφερόμενος, εκατό χρόνια αργότερα στην περίοδο των πολέμων, Ιουδαίων – Ρωμαίων (66μ.Χ-70 μ.Χ) κάνει σαφή αναφορά στον Ιησού: α. επιβεβαιώνει την ιστορική ύπαρξη του, β. τον χαρακτηρίζει σοφό άντρα, που χαιρεί γενικής εκτιμήσεως του λαού ως διδάσκαλος, γ. επισημαίνει ότι ο λαός δέχεται τις διδασκαλίες του με πολλή ηδονή και ικανοποίηση, δ. ιστορεί τα θαύματα του και τις θαυματουργές του δυνατότητες, ε. αναφέρει ότι έχει πολλούς φίλους και οπαδούς, που είναι πιστοί και στ. περιγράφει τα γεγονότα της σύλληψης, του μαρτυρίου, της Σταύρωσης και της Ανάστασης.

Οι απόκρυφες διδασκαλίες και τα μυστικά κείμενα, είτε άγνωστων συγγραφέων είτε επώνυμων, οι οποίοι όμως δεν βασίζονται σε ιστορικές αποδείξεις μιλούν για «τα χρόνια της σιωπής» του Χριστού. Οι «

“ Τα ευαγγέλια είναι τα πιστότερα «ρεπορτάζ» της διδασκαλίας του Χριστού, που γίνονται επίκαιρα ιδιαίτερα τις μέρες της εβδομάδας των παθών και του Πάσχα.

πηγές» αυτές λένε λόγου χάρη, ότι ο Ιησούς ήταν ένας επαναστάτης που ζούσε στα βόρεια της Παλαιστίνης, αγωνιζόμενος εναντίον των Ρωμαίων, των Φιλισταιών και των Ελλήνων. Ως επαναστάτης απέκτησε φήμη, η οποία έγινε αιτία να συγκρουστεί με άλλες φατρίες που τον εξόντωσαν. Μερικοί υποστηρίζουν ότι μετά τα δώδεκα χρόνια του έφυγε για την Αίγυπτο, όπου έμεινε ως τα 28 ή τα 29 χρόνια του.

Στην Αίγυπτο, ιδιαίτερα γνωστή στους Εβραίους, μνήθηκε σε απόκρυφες διδασκαλίες, στη σοφία της εποχής, απέκτησε γνώσεις και ιατρικές ιδιότητες. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του, όπου οι κάτοικοι ήταν αγράμματοι, επιδόθηκε σε δημόσια διδασκαλία, γενόμενος αποδεκτός στην περιοχή της Γαλιλαίας, πριν εμφανιστεί δημόσια σε άλλη περιοχή.

Στην συνέχεια εμφανίζεται στον Ιορδάνη, συναντάται με τον Ιωάννη και ξεκινά την εξόρμηση του ως «πνευματικός αναμορφωτής» σ' ολόκληρη την Παλαιστίνη. Από το φτωχό βορρά επεκτείνεται στον πλούσιο νότο της Ιουδαίας, όπου ζουν οι προνομιούχοι, οι κατέχοντες και οι μορφωμένοι.

Είναι γνωστό ότι πριν ξεκινήσει την πορεία του προς την Σταύρωση και την Ανάσταση, ο Ιησούς απομονώθηκε στην έρημο για σαρά-

ντα μέρες δηλαδή έκανε το ίδιο που είχε κάνει ο Μωσής στην έρημο του Σινά. Οι επίσημες πηγές αναφέρουν ότι στη έρημο αντιμετώπισε τρεις μεγάλους πειρασμούς από τους οποίους απηλλάγη (πείνα, δίψα, πάθος-εξουσία) και επέστρεψε κατόπιν στον κόσμο όπου δίδαξε για την «βασίλεια των ουρανών» διαχωρίζοντας την κοσμική από τη θρησκευτική εξουσία.

Την περίοδο της αναχώρησης στην έρημο οι «απόκρυφοι» συγγραφείς την ερμηνεύουν διαφορετικά. Λένε ότι ο Ιησούς ήταν μέλος αυστηρών θρησκευτικών ζηλωτικών αδελφοτήτων, όπου έμαθε σε αυτές όσα δίδαξε, Στην έρημο συναντήθηκε με τα μέλη των αδελφοτήτων έλαβε εντολές και οδηγίες για την περαιτέρω δράση του. Οι ζηλωτικές αυ-

τές αδελφότητες ήσαν οι Εσσαιοί και οι Θεραπευτές. Λίγα πράγματα γνωρίζουμε για τα μέλη τους και έτσι η μυστικότητα βοήθησε στο μύθο ότι ο Ιησούς ήταν Εσσαίος. Μετά τα ευρήματα των χειρογράφων του Κουρμάν, κοντά στη Νεκρά θάλασσα, όπου ήρθαν στο φως της δημοσιότητας, τα γραπτά κείμενα των Εσσαίων κατερρίφθη και αυτός ο μύθος.

Θρησκείες και πόλεμος

»ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΣΑΡΡΗ

Ποια είναι η σχέση του θεού με τον πόλεμο; Καμία θα απαντήσουν αναφανδόν οι εκπρόσωποι όλων των θρησκευτικών δογμάτων. Η ειρήνη και η αγάπη προβάλλονται από όλες ανεξαιρέτως τις θρησκείες, ως οι δυο σημαντικότερες πανανθρώπινες αξίες, όμως οι πιο αιματοβαμμένες σελίδες της ανθρωπότητας, είναι εκείνες στις οποίες οι θρησκείες έπαιξαν τον πρωταγωνιστικό ρόλο, σε εμπόλεμες συρράξεις και αδελφοκτόνους πολέμους. Οι θρησκευτικοί πόλεμοι υπήρξαν ανέκαθεν αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης κοινωνίας και στο όνομα του θεού σφαγιάστηκαν, βασανίστηκαν και εκτοπίστηκαν εκα-

τοντάδες χιλιάδες άνθρωποι. Το οξύμωρο, της αδιαμφισβήτητης αυτής ιστορικής πραγματικότητας δεν καταδικάζει αυτομάτως τις θρησκείες στο “πυρ το εξώτερον”, αρκεί να αναγνωρίσει κανείς ότι τα θρησκευτικά δόγματα δεν είναι τίποτα περισσότερο από προϊόντα των ανθρώπων και αποτέλεσμα των σύνθετων διανοητικών διαδικασιών που ανέπτυξε ο άνθρωπος στη πορεία της εξέλιξης του. Αποτελούν στην ουσία την αντανάκλαση των υπαρξιακών αναζητήσεων του ανθρωπίνου είδους που διαβαθμίζονται από ερωτήματα όπως «ποιο είναι το νόημα της ζωής» ή «τι γίνεται μετά το τέλος της», αλλά περιλαμβάνουν ταυτόχρονα κώδικες ηθικών

κανόνων και αξιών, που ενσωματώθηκαν σε μια μορφή πρώιμου δικαίου το οποίο οργάνωσε και οργανώνει ακόμη και σήμερα τις ανθρώπινες κοινωνίες. Είναι αναπόφευκτο οι θρησκείες να διαπλέκονται άμεσα στο κοινωνικό ιστό και να λαμβάνουν λόγω της υπερφυσικής τους διάστασης ένα ισχυρό ρόλο, επιβάλλοντας τέτοια εξουσία στους ανθρώπους, ικανή να τους φανατίσει ή να τους προτρέψει σε ακραίες συμπεριφορές.

Οι θρησκευτικοί πόλεμοι ανέκαθεν υπήρξαν το πρόσχημα εγκόσμιων διεκδικήσεων και επιδιώξεων κάθε άλλο παρά πνευματικών. Η κινητήριος δύναμη της θρησκείας κινητοποίησε τις μάζες οι οποί-

ες αγωνίζονταν για ένα δίκαιο, ιερό σκοπό, για ένα σκοπό που αξίζει να πεθάνεις, να χάσεις την οικογένεια σου, τα υπάρχοντα σου, οτιδήποτε σε συνδέει με αυτόν τον κόσμο, μια θυσία όμως που οπωσδήποτε θα ανταμειφθεί σε ένα άλλον, καλύτερο κόσμο. Το αίσθημα δικαίου που προσδίδει η θρησκευτική πίστη σε όλες τις αιμοβόρες ανθρώπινες διενέξεις, τις κάνει λιγότερο ευτελής, λιγότερο αποτρόπαιες. Κι αυτό ήταν κάτι που αντιλήφθηκαν οι άνθρωποι από την αρχή της ανθρώπινης ιστορίας.

Σε όλα τα ιερά κείμενα διαπιστώνεται η αντίφαση της φιλειρηνικής θεϊκής επίκλησης και της προτροπής ή καταγραφής της βίας στο όνομα του θεού. Ο ινδουισμός καταδικάζει απερίφραστα όλες εκείνες τις πράξεις που μπορεί

να προκαλέσουν την απώλεια της ζωής κάθε ζώντος πλάσματος, την ίδια στιγμή όμως επιφυλάσσει μια σημαντική κοινωνικο-θρησκευτική αναγνώριση στον πολεμιστή ο οποίος έχει συγκεκριμένα καθήκοντα να επιτελέσει. Οι δυο αυτές τάσεις, της βίας και της μη-βίας περιγράφονται αναλυτικά στο σημαντικότερο ιερό βιβλίο του ινδουισμού, την Μπαγκαβάτ Γκίτα που αποτελεί μέρος του θρησκευτικού έπους Μαχαμπαράτα. Εδώ ο θεός Κρίσνα, οδηγεί τον πολεμιστή Αρτζούνα στη μάχη του Κουρουκσέτρα (Kurukshetra). Ο Κρίσνα αν και θεός ενεργεί ως βοηθός του Αρτζούνα και οδηγεί το άρμα του. Ο Αρτζούνα βλέποντας στην πλευρά των αντιπάλων του φίλους, συγγενείς και δασκάλους διστάζει να πολεμήσει και σκέφτεται να καταθέσει τα όπλα για να μην

τους βλάψει. Ο Κρίσνα του εξηγεί ότι πρέπει να είναι πιστός στο ρόλο του ως ευγενήσ-πολεμιστής (τσατρίγια) και τον συμβουλεύει να ενεργήσει και να κάνει το καθήκον του αποστασιοποιημένος. Ο Κρίσνα παράλληλα διδάσκει τον Αρτζούνα να μην αισθάνεται μίσος για κανένα πλάσμα, να είναι φιλικός και συμπονετικός. Σε άλλα ινδουιστικά κείμενα περιλαμβάνονται κείμενα όπου πλησιάζουν πολύ την λογική του «δικαίου» πόλεμου των χριστιανών ενώ στη Μαχαμπαράτα ο κώδικας του πόλεμου επιβάλλει το μέτρο στην άσκηση της βίας και καταδικάζει τους θανάτους των ανήμπορων ανθρώπων, των γυναικών, των μικρών αγοριών και τον ηλικιωμένων ανδρών.

Η ασκητική παράδοση του βουδισμού έχει ταυτιστεί με

τη μη βία, την μη αντιπαράθεση και την εσωτερική διανοητική ζωή. Ωστόσο και ο βουδισμός ήταν πάντα συνδεδεμένος με τον αληθινό κόσμο, δίνοντας ξεκάθαρη έμφαση στην ιεραρχική μορφή της κοινωνίας με τους κοινωνικούς και ηθικούς διαχωρισμούς της, έχοντας πλήρη επίγνωση της ύπαρξης της βίας. Βέβαια ο βουδισμός απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί πολεμική θρησκεία, αλλά είναι εντυπωσιακό ότι ένας από τους πιο πολεμοχαρείς αυτοκράτορες της Ινδίας ο Ασόκα, (3ο π.Χ. αιώνας) γνωστός για πολεμικές κατακτήσεις και κατορθώματα σε όλη την ινδική υποήπειρο, υπήρξε ένας από τους πιο φανατικούς βουδιστές. Το 2ο δε αιώνα ο βουδισμός έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στον αντι-αποικιακό αγώνα στη Σρι Λάνκα, την Μπούρμα (Μιανμάρ) και στο Βιετνάμ. Ειδικότερα ο Ζεν βουδισμός όπως αναπτύχθηκε στην Ιαπωνία κατά τον 7ο μ.Χ. αιώνα, κατέλαβε κυρίαρχο ρόλο στην προστασία του κράτους και την διδασκαλία των πολεμικών τεχνών. Το Μπουσίντο, ο κώδικας τιμής των πολεμιστών σαμουράι, αντανάκλα εύστοχα τη σχέση της διανοητικής κατάστασης Ζεν και της πολεμικής νοοτροπίας.

Στην ιουδαϊκή παράδοση, η πολεμική πρακτική είναι ιδιαίτερα έντονη. Ο Γιαχβέ, ο Θεός των εβραίων, αποκάλυψε το όνομα του στον Μωυ-

σή ως “Ο Θεός των στρατών” (Yahveh Sabaoth). Ο Θεός του Μωυσή ήταν συνάμα πολεμοχαρής και μεροληπτικός, παίρνοντας πάντα το μέρος του περιούσιου λαού του, στην όποια διένεξη. Η Παλαιά Διαθήκη περιλαμβάνει τουλάχιστον 300 περιπτώσεις όπου ο Θεός αναμίχθηκε ενεργά σε πολεμικά επεισόδια που αφορούσαν τους εβραίους. Ταυτόχρονα όμως είναι και ο Θεός ολόκληρης της οικουμένης. Έτσι σύμφωνα τις θεικές επιταγές οι Ισραηλίτες στρατιώτες οφείλουν το προσέχουν τους κρατούμενους τους κι όχι να τους σφαγιάζουν.

Έχοντας ξεκινήσει ως μια απόλυτα φιλειρηνική θρησκεία, ο χριστιανισμός άρχισε

να λαμβάνει κατά τον 4ο μ.Χ αιώνα, ένα πιο στρατιωτικό χαρακτήρα. Στα πρώιμα και μεσαιωνικά χρόνια η χριστιανική εκκλησία ανέπτυξε μεθόδους περιορισμού και διάκρισης μεταξύ των ανθρώπων και αργότερα συνέλαβε την ιδέα των Σταυροφοριών οι οποίες αποδείχτηκαν εξαιρετικά αποτελεσματικές στην εξάπλωση της θρησκείας και της τιμωρίας των απίστων. Η πρώτη Σταυροφορία ανακηρύχθηκε από τον Πάπα Ουρβανό το 1095, και είχε τον ιερό στόχο της απελευθέρωσης της Ιερουσαλήμ. Για πολλούς μελετητές οι Σταυροφορίες θεωρούνται ως η πρώτη απόπειρα επιβολής της ευρωπαϊκής κυριαρχίας, ένα ξεκάθαρο ιμπεριαλιστικό εγχείρημα. Από την πλευρά τους όμως οι σταυροφόροι, πίστευαν ακράδαντα ότι επιτελούσαν κάποιο θεικό έργο.

Οι Σταυροφορίες έφεραν σε απευθείας αντιπαράθεση τον χριστιανισμό με το ισλάμ, αν και δεν ήταν η πρώτη φορά. Ο προφήτης Μωάμεθ υπήρξε ένας εξαιρετικά επιτυχημένος στρατιωτικός διοικητής και το ισλάμ (το οποίο σημαίνει «ειρήνη») είχε ήδη εξαπλωθεί με το ξίφος, στη Μέση Ανατολή, την Αφρική και την Ισπανία, απειλώντας να εισέλθει στα βάθη της ευρωπαϊκής ηπείρου, από τις αρχές του 8ου αιώνα. Ο θρησκευτικός πόλεμος των μουσουλμάνων εναντίον των απίστων ονομάζεται τζιχάντ. Αυτοί που σκοτώ-

“ Για πολλούς μελετητές οι Σταυροφορίες θεωρούνται ως η πρώτη απόπειρα επιβολής της ευρωπαϊκής κυριαρχίας, ένα ξεκάθαρο ιμπεριαλιστικό εγχείρημα..

νονται στη τζιχάντ πηγαίνουν απευθείας στον Παράδεισο. Ήταν ένα απλό δόγμα, παρεμφερές με τον χριστιανισμό.

Οι θρησκευτικές πολεμικές συρράξεις δεν περιορίστηκαν όμως μονάχα εναντίον των εκάστοτε “απίστων” των αλλότριων δογμάτων. Ελεκτάθηκαν αρκετές φορές στους πιστούς του ίδιου δόγματος. Το σχίσμα μεταξύ ανατολής και δύσης, στην χριστιανική εκκλησία, βρέθηκε στο κέντρο του θεάτρου των πολεμικών επιχειρήσεων. Οι χριστιανοί σταυροφόροι στο δρόμο για την εκστρατεία τους στη Μέση Ανατολή, πολιορκησαν την

ες συγκρούσεις σημειώθηκαν και μεταξύ πιστών επακριβώς του ίδιου δόγματος όπως οι πόλεμοι μεταξύ της Αγγλίας και της Γαλλίας το 14ο και 15ο αιώνα μ.Χ. Όταν ο Λούθηρος θυροκόλλησε στις 31 Οκτωβρίου 1517, στην εξώπορτα του μητροπολιτικού ναού της Βιρτεμβέργης, τις 95 θέσεις του κατά του Πάπα, μια νέα περίοδος βαρβαρότητας ξεκίνησε για την χριστιανική εκκλησία. Οι αναθεωρητές προτεστάντες, συγκρούστηκαν επανειλημμένως με τους Καθολικούς, με αποκορύφωμα την νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου όπου σφαγιάστηκαν ανηλεώς όλοι οι προτεστάντες της Γαλλίας.

σφαλίας (1648) προσπάθησε να αποτρέψει ανάλογες μελλοντικές θρησκευτικές συρράξεις, υιοθετώντας την αρχή “cuius regio, eius religio” που σημαίνει: η θρησκεία του λαού είναι αυτή του ηγέτη. Η αρχή αυτή αντανάκλα το σεβασμό στις θρησκευτικές πεποιθήσεις άλλων λαών και παρότι σηματοδότησε το τέλος των εθνικών θρησκευτικών πολέμων στην Ευρώπη, δεν κατάφερε να αποτρέψει τις εμφύλιες συρράξεις. Τρανταχτό παράδειγμα αποτελεί η Ιρλανδία και το άσβεστο μέχρι και σήμερα μίσος προτεσταντών – καθολικών το οποίο φυσικά υποκρύπτει μια ευρύτερη κοι-

“

Για την Ευρώπη η οποία εκπροσωπεί το δυτικό πολιτισμό, η θρησκεία υπήρξε πάντα ένα σημαντικό κίνητρο για πόλεμο.

Κωνσταντινούπολη, πρωτεύουσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και οικονομικό, πολιτιστικό και πνευματικό κέντρο των χριστιανών ορθοδόξων.

Για την Ευρώπη η οποία εκπροσωπεί το δυτικό πολιτισμό, η θρησκεία υπήρξε πάντα ένα σημαντικό κίνητρο για πόλεμο, αναπόσπαστο τμήμα της πολιτικής και των εθνικών συμφερόντων. Άγρι-

Η διαμάχη προτεσταντισμού - καθολικισμού είναι συνηφασμένη με την συγκρότηση των εθνών κρατών στη κεντρική Ευρώπη, κατά τον 16ο και 17ο αιώνα. Ο εκρηκτικός συνδυασμός θρησκείας και έθνους κράτους, εκτονώθηκε στον Τριακονταετή πόλεμο, στον οποίο εκφράστηκαν οι θρησκευτικές και εθνικές επιδιώξεις των τότε ευρωπαϊκών δυνάμεων. Η ειρήνη της Βε-

ωνική και πολιτική διαμάχη.

Το ενδο-δογματικό μίσος δεν είναι φυσικά άγνωστο ούτε στους μουσουλμάνους. Οι σιίτες και οι σουνίτες, βρέθηκαν αρκετές φορές σε αντιπαράθεση όταν από το 1512 και μετά επικράτησε ο σιιτισμός στην Περσία και κορυφώθηκε στην διάρκεια του 20ου αιώνα στο Ιράκ με την καταπίεση του σιιτικού πληθυσμού από

Η θρησκεία έχει παίξει σημαντικό και στην αμερικανική πολεμική ιστορία.

τον Σαντάμ Χουσεΐν, και τον οκταετή πόλεμο Ιράν-Ιράκ.

Μια νέα περίοδο θρησκευτικών παθών, εγκαινίασε η πτώση του Ανατολικού μπλοκ το 1989. Οι πολεμικές συγκρούσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ήταν εμφύλιες συγκρούσεις και όχι εθνικές, μιας και η πλειοψηφία του πληθυσμού στην περιοχή είναι Σλάβοι. Εκτός όμως από Σλάβοι, ήταν και Βόσνιοι μουσουλμάνοι και Κροάτες καθολικοί και Σέρβοι ορθόδοξοι και για ακόμη μια φορά η θρησκεία απέδειξε πόσο σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει στην συγκρότηση της εθνικής συνείδησης καθώς ήταν εκείνη που έθεσε την διαχωριστική γραμμή

μή μεταξύ των λαών σε έναν παράλογο και ανηλεή πόλεμο.

Η θρησκεία έχει παίξει σημαντικό και στην αμερικανική πολεμική ιστορία. Οι κονκισταδόροι της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας διέγραψαν ένα διαφορετικό μέλλον για τους λαούς της ηπείρου, όταν στο όνομα του Θεού κατέσφαζαν τους αυτόχθονες πληθυσμούς των Ινδιάνων. Και αργότερα όμως στο ανεξίτηλο αμερικανικό κράτος, η θρησκεία έβρισκε πάντα ένα σημαντικό βήμα, στα λόγια των Αμερικανών προέδρων που επικαλούνταν τη Θεία βούληση σε κάθε ιμπεριαλιστικό εγχείρημα. Η “διαβολική αυτοκρατορία” του Ρόναλντ Ρήγκαν ήταν ένας ευφυέστατος χαρακτηρισμός εναντίον της ανταγωνιστικής τότε Σοβιετικής Ένωσης, δικαιολογώντας στο θυμικό των Αμερικανών ψηφοφόρων την σπατάλη εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων για εξοπλισμούς. Μόλις πρόσφατα έληξε η οκταετής θητεία της λεγόμενης ευαγγελικής δεξιάς των ΗΠΑ με ηγέτη τον Τζορτζ Μπους, που επινόησε τον “άξονα του κακού” για τα μη ελεγχόμενα κράτη της Μέσης Ανατολής και καταδίκασε σε θάνατο χιλιάδες Αμερικανούς στρατιώτες στο Ιράκ “με την δύναμη του θεού”.

Στην αρχή του 21ου αιώνα και ενώ η ανθρωπότητα ζει πλέον στους ρυθμούς της προηγμένης τεχνολογίας, τα θρησκευ-

τικά μίσση αντί να καταλαγιάζουν, διευρύνονται ανησυχητικά. Ανησυχητικά ωστόσο διευρύνεται και το χάσμα μεταξύ πλουσίων χωρών της Δύσης και των φτωχών του λεγόμενου τρίτου κόσμου. Από το 1990 και μετά, ο μουσουλμανικός κόσμος έχει εισέλθει σε μια φάση έντονης θρησκευτικής ριζοσπαστικοποίησης με ακραία έκφραση τον ισλαμικό φονταμενταλισμό της Αλ Κάιντα, των Ταλιμπάν, αλλά ακόμη και κατεξοχήν πολιτικών κινημάτων που εκφράζονται με θρησκευτικούς όρους, όπως η Χεσμπολάχ στον Λίβανο, η Χαμάς στην Παλαιστίνη ή οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Αιγύπτου που εκπροσωπούν το λεγόμενο πολιτικό Ισλάμ. Το θρησκευτικό μένος όμως επεκτείνεται και σε χώρες όπως η Ινδία και το Πακιστάν, αλλά και χώρες της Αφρικής. Η επιστροφή των ανθρώπων στην θρησκεία σε περιόδους αυξανόμενης καταπίεσης, έλλειψης βασικών αγαθών και παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, επιφυλάσσει πιθανές περιπέτειες για την ανθρωπότητα. Το θρησκευτικό αίσθημα, όπως μας έχει διδάξει πάμπολλες φορές η ιστορία, στρεβλώνεται εύκολα μέσα από τον φακό της πολιτικής και κοινωνικής αδικίας και μπορεί να μετατραπεί στο δολοφονικότερο όπλο από επιτήδειους πολιτικούς και θρησκευτικούς ηγέτες.

Η Θρησκεία ως πολιτική

»ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Η. ΧΑΛΑΖΙΑ

Η θρησκεία είναι ένα πανίσχυρο «όπλο» στα χέρια όσων θέλουν - και ξέρουν να το χρησιμοποιήσουν. Αλλά είναι και μια πηγή ελπίδας και προσδοκίας για της μάζες. Η ελεύθερη θρησκεία λειτουργεί σε ένα επίπεδο πίστης που δεν χαρακτηρίζεται από φανατισμούς, σε αντίθεση προς τη θρησκεία η οποία είτε παρεμποδίζεται, είτε γίνεται όργανο και μέσον πολιτικής προπαγάνδας. Τότε οι μάζες υφίστανται μια «πλύση εγκεφάλου» κυρίως σε θεοκρατικά καθεστώτα, τα οποία εν ονόματι της θρησκείας ασκούν την πολιτική τους όπως θέλουν.

Ο εικοστός αιώνας αλλά και η αρχή του εικοστού πρώτου είναι περίοδος στην οποία όλες οι μεγάλες θρησκείες “ανασύνταξαν τις δυνάμεις τους και ανανέωσαν τον εσωτερικό τους πυρήνα για να αντιμετωπίσουν τις ισχυρά εγκόσμιες τάσεις της σύγχρονης ζωής, τα ζητήματα που ο επιστημονικός προβληματισμός και ορθολογισμός δημιουργούν για τα μη ορθολογικά σύστημα πίστης, και την ανάπτυξη και τον πολλαπλασιασμό των μη θρησκευτικών θεσμών» -όπως αναφέρει σε μια πραγματεία του για τη θρησκεία ο Αμερικανός καθηγη-

τής Ουάιρ. Σε μερικές περιπτώσεις η ανασύνταξη αυτή εξέφραζε μια αντίσταση στις νέες γνώσεις, και τα νέα κοινωνικά σχήματα καθώς και μια τάση φυγής από τον σύγχρονο κόσμο. Σε άλλες σήμαινε την εγκατάλειψη σχημάτων και συνηθειών αναχρονιστικών για το σύγχρονο μάτι, την υπογράμμιση του κοινωνικού περιεχομένου της θρησκείας και μια προσφορά βοήθειας στον σύγχρονο κόσμο για να επανεξετάσουν οι άνθρωποι και να ανανεώσουν τις αξίες τους μπροστά στις νέες δυνατότητες και απειλές που έφερε στο προσκήνιο, η επιστήμη.

Για πολλούς λαούς της Ασίας και μερικούς της Αφρικής – γράφει ο Ουάιρ – η αναζωογόνηση της πατροπαράδοτης θρησκείας ήταν συνυφασμένη με την καινούρια αντίληψη του λαού για τον εαυτό

ρεία τους, τις τάσεις που τις χαρακτηρίζουν στην εποχή μας.

Στις αρχές του περασμένου αιώνα οι σπουδαιότερες θρησκείες στον κόσμο και οι κυριότερες υποδιαιρέσεις τους

σαν αλυσίδα από νησίδες προσήλυτων του μουσουλμανισμού κατά μήκος των εμπορικών οδών στην ανατολική παραλία της Αφρικής και των οδών του δουλεμπορίου στη Σαχάρα, και οι χριστιανοί ιε-

Η θρησκεία είναι ένα πανίσχυρο «όπλο» στα χέρια όσων θέλουν - και ξέρουν - να το χρησιμοποιήσουν.

του και την εκδήλωση εθνικισμού. Στις περιοχές όπου κυριαρχούσε ο υπαρκτός σοσιαλισμός, η πατροπαράδοτη θρησκεία απορρίφθηκε ή αποκηρύχθηκε και ο ίδιος ο κομμουνισμός αποτέλεσε ένα συνολικό σύστημα ιδεών και πίστης. Με άλλα λόγια δεν πρέπει να περιορίζεται κανένας στην αναφορά του φαινομένου του «ισλαμικού φονταμενταλισμού» και της αναβίωσης του χριστιανισμού και των άλλων θρησκειών στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού που έπαψαν να είναι κομμουνιστικές, ακόμη και στη Ρωσία, αλλά να ενδιαφέρεται για όλες τις θρησκείες και την πο-

κατανέμονταν στην υδρόγειο περίπου όπως και στο τέλος του 17ου αιώνα, μετά την υπερπόντια επέκταση των ευρωπαϊκών κρατών και εθνών και την εκδίωξη των Αράβων (Μαυριτανών) και των Τούρκων από την Ευρώπη, το σταμάτημα της μουσουλμανικής εξάπλωσης στην Ινδία και τον τερματισμό των θρησκευτικών πολέμων στην Ευρώπη. Μερικές ελαφρές αλλαγές σημειώθηκαν στους αιώνες που μεσολάβησαν. Ο χριστιανισμός μεταφέρθηκε από τους ιεραποστόλους στις βουδιστικές και ινδουιστικές περιοχές της ανατολικής και νότιας Ασίας. Άραβες έμποροι δημιούργη-

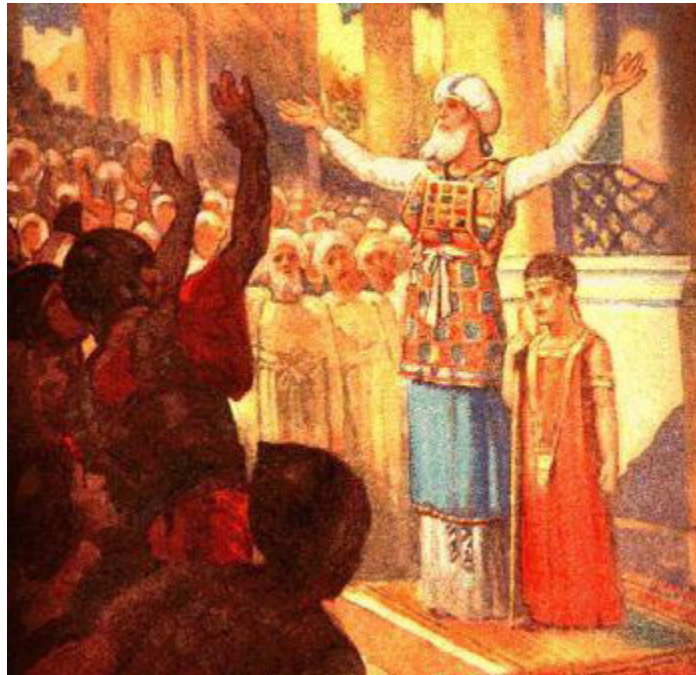
ραλόστολοι άρχισαν αργότερα να διεισδύουν και σ' αυτή την ήπειρο. Η μαζική μετανάστευση καθολικών και ιουδαίων από την Ευρώπη στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής είχε αρχίσει να αλλάζει τον προτεσταντικό χαρακτήρα αυτής της χώρας. Ο Ουάιρ γράφει: «κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα παρατηρήθηκαν σαν αποτέλεσμα προσηλυτισμού διωγμών, και μετανάστευσης, σχετικώς μικρές αλλαγές στην κατανομή των θρησκειών στον κόσμο αλλά σημειώθηκαν μερικές σπουδαίες εξαιρέσεις. Μεγάλο ποσοστό χριστιανών εξαλείφθηκε από τις τουρκικές περιοχές της Εγ-

γύς ανατολής, με τη σφαγή και απέλαση των Αρμενίων και με την ανταλλαγή πληθυσμών Ελλάδας και Τουρκίας στη Μικρά Ασία και τη Μακεδονία. Ο εβραϊκός πληθυσμός εξαλείφθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις κυριότερες εστίες του στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη και συγκεντρώθηκε στις Η.Π.Α. και στην Παλαιστίνη, πρώτα με τη μετανάστευση στις αρχές του εικοστού αιώνα και ύστερα με το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Οι μουσουλμάνοι και ινδουιστικοί πληθυσμοί της Ινδίας χωρίστηκαν μερικώς με την ίδρυση του κράτους του Πακιστάν και τη μετανάστευση οκτώ εκατομμυρίων Ινδών και άλλων τόσων μουσουλμάνων. Ο χριστιανισμός σημείωσε μικρές προόδους στην Ασία όπου προσέκρουσε στον ογκούμενο εθνικισμό και την αναβίωση των ασιατικών θρησκειών, αλλά εξακολούθησε όπως και ο ισλαμισμός να εξαπλώνεται στην Αφρική...»

Οι θρησκείες των νομαδικών φυλών στην Αφρική, την Ασία και τα νησιά του Ειρηνικού και την Αμερική υποσκάπτουν κατά κανόνα προοδευτι-

κά παντού όπου η φυλή έσπαζε την απομόνωσή της. Πάντως οι πιέσεις εναντίον των φυλετικών θρησκειών χαλάρωσαν κάπως όταν οι ανθρωπολογικές μελέτες αποκάλυψαν ότι είχαν μια φιλοσοφική βάση πιο βαθιά από ότι δει-

χναν εκ πρώτης όψεως οι τελετουργικές ιδιομορφίες τους. Ενώ όμως η γεωγραφική κατανομή των θρησκευτικών ομάδων έμεινε σχετικώς σταθερή η πολιτική τους θέση άλλαξε σε αρκετές περιοχές.

Η συνθήκη του Λατεράνου το 1929 αποκατέστησε τη ρωμαϊκή καθολική εκκλησία σαν κοσμική, γιατί τότε η ιταλική κυβέρνηση υπό τον Μπενίτο Μουσολίνι ξανάδωσε καθεστώς πολιτικού εδάφους στην Πόλη του Βατικανού. Η συνθήκη του Λατεράνου αναγνώρισε το δικαίωμα του Πάπα – που θεωρούσε τον εαυτό του σαν «αιχμάλωτο» στο Βατικανό από τότε που τα παπικά εδάφη ενσωματώθηκαν στο ιταλικό βασίλειο το 1870- να κυβερνά σαν αρχηγός κράτους και να ανταλλάσσει διπλωματικούς εκπροσώπους με όλα τα κράτη. Αντίθετα η ανατολική ορθόδοξη εκκλησία έχασε με την Οκτωβριανή Επανάσταση τη θέση του συνταίρου των κυβερνητών της απολυταρχικής ρωσικής αυτοκρατορίας και έγινε θεσμός με περιορισμένα δικαιώματα μέσα σε ένα αντιθρησκευτι-

Ο εβραϊκός πληθυσμός εξαλείφθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις κυριότερες εστίες του στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη και συγκεντρώθηκε στις Η.Π.Α.

κό κράτος. Σήμερα βέβαια η ορθόδοξη εκκλησία ξαναβρίσκει τη θέση της ως ένα βαθμό αλλά σε όλο το διάστημα της απαγόρευσης στην ΕΣΣΔ, μόνο στην Ελλάδα διατηρούσε ισχυρή θέση και έμεινε ένας σημαντικός τομέας της χριστιανικής κοινότητας.

Οι εγκαθιδρυμένες εκκλησίες εξακολουθούσαν να απολαμβάνουν την κρατική υποστήριξη και επίσημη αναγνώριση, ενώ άλλα χριστιανικά και μη χριστιανικά δόγματα είχαν θρησκευτική ελευθερία. Πάντως η καθολική εκκλησία χωρίστηκε από το κράτος στη γαλλία και στο Μεξικό και οι καθολικοί καθώς και οι διαμαρτυρόμενοι καταπιέστηκαν από τα διάφορα δικτατορικά καθεστώτα της Ευρώπης.

Στις λίγες χώρες όπου η αρχή του χωρισμού της εκκλησίας από το κράτος ίσχυε κιόλας από την αρχή του εικοστού αιώνα, όπως η Ολλανδία, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ο Καναδάς, Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία, αυξήθηκε κάπως κατά την ίδια εποχή η επιρροή των θρησκευτικών σωμάτων – και ιδιαίτερα της καθολικής εκκλησίας- σε θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Όπως γράφει ο Ουάιρ σε όλες τις μεγάλες θρησκείες μερικές δυνάμεις υπέσκαπταν τη θέση της εκκλησίας, ενώ άλλες δυνάμειωναν την επιρροή της θρησκείας στους οπαδούς της, τη θέση

των θρησκευτικών θεσμών και τον ρόλο που έπαιζε η θρησκευτική ηγεσία. Η αλληλεπίδραση αυτών των δυνάμεων είχε καθαρό αποτέλεσμα να μεγαλώνει η επιρροή όλων των κύριων θρησκευμάτων, με εξαίρεση την ανατολική ορθόδοξη εκκλησία. « Στα χρόνια πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, κυριαρχούσαν γενικά παράγοντες που έτειναν να μειώσουν την επιρροή της θρησκείας. Η ανερχόμενη παλίρροια της κοσμικότητας και του υλισμού απειλούσε να εξαλείψει τις θρησκευτικές τάσεις, ιδιαίτερα στις περιοχές του δυτικού πολιτισμού και στα δυτικοποιημένα στοιχεία σε άλλα μέρη της γης. Ο ρασιοναλισμός (ορθολογισμός) έθεσε υπό αμφισβήτηση την πίστη και η επιστήμη απειλούσε να καταστρέψει τις βάσεις της θρησκευτικής αποκάλυψης. Η φαινομενική σύγκρουση ανάμεσα στη θρησκεία και τον επιστημονικό ορθολογισμό είχε τον αντίκτυπο της κυρίως στη στάση των μορφωμένων στοιχείων του πληθυσμού απέναντι στη θρησκεία. Στο μεταξύ οι μάζες του κοινού λαού και ιδιαίτερα το αστικό προλεταριάτο απομακρυνόταν από τη θρησκεία ή έπαιρναν στάση αδιαφορίας απέναντι της, γιατί είχαν πειστεί ότι δεν τους βοηθούσε και συχνά τους εμπόδιζε στην πάλη της για μια ανθρωπινή ζωή». Ωστόσο, μετά τον Πρώτο παγκόσμιο Πόλεμο σε πολλά μέρη παρατηρήθηκε η

τάση για την αναβίωση της πίστης των μαζών στη θρησκεία.

Στα χρόνια πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, κυριαρχούσαν γενικά παράγοντες που έτειναν να μειώσουν την επιρροή της θρησκείας.

ireporter